

UNDERSTORY

Juulia Juutilainen

TIIVISTELMÄ

Metsä ja suomalaisten metsäsuhde on näinä aikoina paljon esillä. Suomalaisen suhdetta metsään korostetaan tärkeänä ja ainutlaatuisena, ja kertomuksia metsän voimaannuttavasta ja elvyttävästä vaikutuksesta riittää. Samaan aikaan hakkuita tehostetaan ja ikimetsää kaatuu. Silti metsäteollisuus on Suomen ylpeys. Mistä johtuu ristiriita suhteessa metsiin?

Understory on tutkimus suomalaisesta metsäsuhteesta ja niiden ilmenemismuodoista. Opinnäyte koostuu kirjallisesta osasta sekä taiteellisesta produktiosta. Teoriaosassa esittelen nykypäivänä ilmeneviä metsäsuhteita ja tapoja representoida metsää. Esitän argumentin suomalaisten tiiviin ja tunnepitoisen metsäsuhteen pitkien perinteiden kuvitteellisuudesta. Metsien merkitys suomalaisille on osa 1800-luvulla alkanutta kansallisen identiteetin muokkaus- ja ylläpito-projektia. Mielikuva suomalaisista metsäkansana ja metsistä kansallisena symbolina palvelee kansallisen identiteetifikaation kohteena, mutta ei perustu perinteiseen talonpoikaiseen metsäsuhteeseen vaan yleiseurooppalaiseen kansallisromantiikkaan, joka näkyy myös muiden kansojen kansallisissa projekteissa ja niiden pohjalta muodostuneissa metsäsuhteissa.

Käsittelen metsäsuhteita kulttuurintutkimuksen näkökulmasta kertomuksina, jotka ilmentävät kertojien arvostuksia, maailmankuvaa ja ihmiskuvaa tarkoin rajattuna ja rakennettuna narraationa. Esittelen sen pohjalta filosofi Juhani Pietarisen muotoilemat neljä asennetta metsään: utilistisen, humanistisen, mystisen ja primitivistisen, joista kukin representoi metsän eri tavalla. Nämä representaatiot sekä kuvaavat todellisuutta että muokkaavat sitä. Niiden luomia

käsityksiä hyödynnetään aktiivisesti metsään ja metsäteollisuuteen liittyvässä mielikuvatyössä; osoitan työssäni, että metsäteollisuus hyödyntää kansallista ja mystis-humanistista metsäkuvastoa ajaessaan metsäyhtiöiden etuja.

Opinnäytteeni taiteellinen osa on installaatio *Understory*, joka pohjautuu kirjallisessa osassa esitettyyn tutkimukseen. Understory muodostuu kolmesta toisiinsa yhteydessä olevasta osasta, jotka kuvaavat erilaisia metsäsuhteita. Triptyykinmuoto on lainattu uskonnollisesta taiteesta, minkä kautta tuon teoksen pohdittavaksi kysymyksen Suomen metsien asemasta suomalaisuuden sakraalina symbolina. Triptyykin siipiosat kuvaavat mystis-humanistista ja utilistista metsäsuhdetta, jotka vaikuttavat asettuvan vastakkain, mutta todellisuudessa kietoutuvat osin yhteen. Siipiosat on toteutettu dioraamatyylillä hyödyntävällä tekniikalla, ja niissä esiin nousevat kysymykset ihmisen asemasta ja oikeuksista sekä ihmisen tarpeesta hallita ja hyötyä luonnosta.

Korpus-osan primitivististä metsäsuhdetta kuvaava mediaosuus välittää reaaliaikaista videokuvaa suomalaisesta metsästä. Media yhteyden kautta rakennan elollisen samanaikaisen läsnäolon installaatioon. Samaan aikaan toisaalla tapahtuva metsä ilman ihmistä ei tarjoa samoja suuria tunteita kuin metsästä rakennetut representaatiot. Päävastoin, metsän tapahtumattomuus haastaa ärsyketulvaan tottuneen kokijan. Se asettaa kysymyksen ihmisestä riippumattoman kertomuksen oikeudesta sekä median mahdollisuuksista välittää rinnakkaista olemassaoloa.

Avainsanat: installaatio, mediataide, metsä, metsäsuhde, kansallinen identiteetti, representaatio, elollisuus

AALTO-YLIOPISTO

Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Taiteen maisterin opinnäyte

Tekijä: Juulia Juutilainen

Työn nimi: Understory

Laitos: Median laitos

Koulutusohjelma: New Media Design and Production

Laajuus: 30 op

Valvoja: Rasmus Vuori

Ohjaajat: Jari Suominen ja Pia Euro

Vuosi: 2018

Sivumäärä: 92

Kieli: suomi

ABSTRACT

Forest relationship is a hot, controversial topic in Finland. The importance of forests is undeniable, yet multifaceted, including community, spiritual, personal and economic components. While most Finns identify themselves as forest-loving people and are eager to share their experiences of peace and empowerment in the forest, they are not so troubled with the rapid growth of the forest industry in Finland. How can this be explained?

The aim of my thesis is to study these controversial forest relationships and find out how and why they are constructed and how they manifest in different representations of forest. The thesis is composed of two parts, a written part and a production part.

I stake the claim that the forest loving quality of Finns is a relatively recent phenomenon, brought to light at the end of 19th century as a part of a nationalistic project of building Finnishness. Prior to this time, the relationship towards forests was pragmatic, antagonistic, wary and even hostile. The forest as a national symbol is not an exclusively Finnish cultural icon, of course, but instead a rather common feature of romantic nationalism, at the time a very popular ideological current in Europe. However, Finns have identified themselves thoroughly, even exclusively, as forest people. Many people consider Finnish cultural to be essentially rooted in forests.

In my study, I treat various forest relationships, and the forest presentations they construct, as narrations. Each one possesses a certain message, serves a certain agenda and manifests a unique idea of humanness, nature, and the relationship between the two. Accordingly, I use a division of four forest attitudes by philosopher Juhani Pietarinen: utilitarian, humanistic, mystic and primitivist. Each of these attitudes represents forest in a different way. These representations do not only display the reality but also shape it according to the attitudes through which they are produced. The mental images they create are utilized in branding the forest industry as a patriotic and nature loving operator.

The production part of my thesis, installation *Understory*, puts these different representations on display. The installation, divided in three connected parts, uses the triptych structure of religious art, thus placing the forest relationship discussion in the frame of sacral Finnishness. Each of the parts represent different forest relationships. Two of them realized as miniature dioramas, underlining human need to control nature as well as our role as occupying just a tiny part of the whole. The middle part displays a real time video stream from forest on a screen, showing a forest without humans and placing the question of simultaneous being of other life forms and their right to remain so, as well as the possibility of mediating presence and liveness through media.

Key words: installation, media art, forest, forest relationship, national identity, representation, liveness

AALTO UNIVERSITY

School of Arts, Design and Architecture

Master's thesis

Author: Juulia Juutilainen

Title: Understory

Department: Department of Media

Study Program: New Media Design and Production

Credits: 30 ECTS

Supervisor: Rasmus Vuori

Advisors: Jari Suominen and Pia Euro

Year: 2018

Number of pages: 92

Language: Finnish

UNDERSTORY

noun un ·der ·sto ·ry \ 'ən-dər-,stôr-ē \

Definition of understory

- 1: an underlying layer of vegetation; specifically:
the vegetative layer and especially the trees and shrubs
between the forest canopy and the ground cover*
- 2: the plants that form the understory (Merriam-Webster)*

Understory on metsän vallitsevan, korkean pääpuuston ja maanpinnan välillä kasvava kenttäkerroksen, pensaiston ja nuoren ja matalakasvuisen puuston muodostama kerros, alikasvos. Se on varjostusta kestävä, matalaa ja tiheää kasvustoa, jossa viihtyvät suojaa hakevat linnut ja eläimet. Korkean latvuserroksen kerran kaatuessa saattaa tämä kerros kasvaa uudeksi latvustoksi. Siihen asti se on korkeiden latvojen ja jykevien runkojen suojassa levittäytyvä huomaamaton alikasvos, metsän varjoisa ja kätköinen *understory*.

Metsän kertomusta kertovat monet mielellään. Onhan metsä meille erityisen tärkeä, suorastaan sielumme kuva. *Suomalaiset ovat metsäkansa. Suomalainen sielu asuu metsässä. Metsästä haetaan elinvoimaa. Saan inspiraationi metsästä. Metsät ovat maamme rikkauden lähde. Suomi on metsien supervalta!*

Kaikki nämä lauseet on poimittu vuonna 2018 julkaistuista lehdistä, verkkosivuilta, kirjoista ja sosiaalisesta mediasta. Metsä on suomalaisille tärkeä. Metsän kertomuksen tuntevat kaikki: kertomuksen humisevista hongistoista, harjuista ja lehdoista, loputtomista korpimaista ja niiden keskellä päilyvistä järvistä. Pehmeästä sammalesta saappaan alla, palokärjen nakutuksesta, helmipöllön puputuksesta. Hiljaisuudesta ja rauhantunteesta. Hirviperheen näkemisen pakahduttavuudesta, hirvikärpäsien hiuksiin tunkeutumisen harmista, punkin levittämän taudin pelosta. Kaadetun puun pihkantuokusta, raivion hetkellisestä autiudesta, maitohorsman heleästä loistosta, korvasienien löytymisen riemusta. Puukuutioista. Uusiutuvista luonnonvaroista. Biotalousesta. Menneisyydestä ja tulevaisuudesta.

Tätä kertomusta me kerromme toisillemme.

Millaista kertomusta kertoo metsä itselleen?

Millainen on sen understory?

SUURET KIITOKSET

Mammille ja Kinkalle perunankasvatuksesta

Rasmukselle ja Annalle mahdollistamisesta

Jopelle tekniikantuntemuksesta

Matille kestämisestä

Jarille ohjauksesta

Pialle neuvoista

Ilonalle tilasta

Luunsille ajasta

Puksille metsäretkistä

Kaisalle metsäntuntemuksesta

Joukolle, Matille ja Jormalle puuntuntemuksesta

Aalolle, Ohtolle ja Osmalle metsän kertomuksen jatkumisesta

Sisältö

LUKU 1. JOHDANTO	11
1.1. Tutkimuskenttä ja viitekehys	12
1.2. Tutkijapositio, aihe ja tutkimusasetelma	14
1.3. Opinnäytteen rakenne	15
1.4. Aiempi tutkimus	16
 LUKU 2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	 19
2.1. Kansallinen identiteetti	20
2.2. Metsä kulttuurisena entiteettinä	23
2.2.1. Metsä Suomen kansallisen identiteetin muodostajana ja symbolina	24
2.2.2. Suomalainen asenne metsää kohtaan	29
2.3. Metsäsuhde kansallisena projektina	32
2.4. Representaatio: todellisuuden esittäminen ja tulkitseminen	37
2.5. Elollisuus: läsnäolo median kautta	39
2.5.1 Mediainstallaatio elollisuuden välittäjänä	40

LUKU 3. UNDERSTORY	43
3.1. Tutkimusongelma	44
3.2. Muoto	46
3.3. Rakenne	49
3.3.1. Vasen siipi	54
3.3.2. Oikea siipi	56
3.3.3. Korpus	58
3.4. Tekninen rakenne	61
3.4.1. Päätelaitte	61
3.4.2. Kamera	62
3.4.3. Reititin	63
3.4.4. Palvelin ja sovellukset	64
3.5. Esillepano	65
 LUKU 4. TARKASTELU	 71
4.1. Tulosten esittely	72
4.2. Prosessin reflektointi ja kritiikki	75
 LUKU 5. PÄÄTÄNTÖ	 79
 Lähteet ja kirjallisuus	 82

LUKU 1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuskenttä ja viitekehys

Suomalaisuus on metsässä. Näin voisi päätellä yhä uusissa yhteyksissä esiin nousevasta metsäkeskustelusta. Suomen ulkoministeriön maakuvatyöryhmä valitsi metsäsuhteen yhdeksi vuoden 2018 pääteemoistaan. Metsäaiheisia kirjoja eri aloilta julkaistaan jatkuvasti: esimerkiksi puiden tunteista ja viestinnästä kertova *Puiden salattu elämä* (Wohlleben 2016) oli muutama vuosi sitten myyntimenestys ja elvyttävän luonnon tunnistamiseen kannustava *Terveysmetsä* (Leppänen ja Pajunen 2017) on saanut Helsingin kaupunginkirjastossa pitkän jonon varauksia. *Luontolahjani satavuotiaalle* –kampanja ja Ikimetsäsäätiö innoittavat kansalaisia metsiensuojeluun. Koneen säätiö jakoi vuonna 2017 tukea useille metsiin liittyville hankkeille, myös kriittiselle *Suomalainen metsävale* –kirjahankkeelle. Metsäteollisuus taas kertoo omaa tarinaansa: tilastollisen metsävarojen kasvun valossa uusia hakkuita suunnitellaan jatkuvasti. Metsänäkökulmia riittää kuin metsässä puita. Osa niistä on hyvin ristiriitaisia. Miten sama kansa voi rakastaa ja ihailla metsiään ja silti hyväksyä niiden kiihtyvän hävittämisen? On selvää, että kaikille metsä ei näyttäydy samalla tavalla. Kaikille metsä tuntuu kuitenkin olevan tärkeä, tavalla tai toisella. Mutta miksi metsä on suomalaisille niin oleellinen?

Elämme maailmassa, joka on paitsi moniarvoinen ja moniääninen, myös monikerroksinen. Päällekkäisiä ja limittäisiä tarinoita ja totuuksia välittävät lukuisat eri kertojat ja kanavat. Viestintävälineiden nopea kehitys viimeisen sadan vuoden aikana on mahdollistanut ennennäkemättömän

näkökulmien runsauden, joten kukin voi poimia tarjolla olevista tarinoista itselleen merkitykselliset aiheet ja liittää ne omaan kertomukseensa; siihen selitykseen, jolla maailma saadaan näyttämään itselle oikeanlaiselta.

Maailmaa selittäviä ja kuvailevia kertomuksia rakentavat ja ylläpitävät yksilöiden lisäksi yhteisöt. Jokainen meistä kuuluu yhteisöön, joka muodostaa ”meidät” ja kertoo meille, millaisia ”me” olemme. Tämä kertomus ”meistä” muodostaa yhteisöidentiteetin, joka vuorostaan on osa jäsentensä yksilöidentiteettiä – esimerkiksi minä, Juulia, olen suomalainen ja identifioidun ryhmään ”me, suomalaiset”. Olen toki montaa muutakin asiaa, mutta osan omasta käsityksestäni minusta itsestäni muodostaa identifikaatio ”minä, suomalainen”.

Suomalaisuuteen liittyy olennaisesti suhde metsään. ”*Suomalaisen metsäsuhde on nyt ajankohtainen. Metsäsuhde on suomalainen juttu!*” liputtaa Metsäsuhteita-hanke (Metsäsuhteita 2018). Miksi näin on? Miten suomalaisuus ja metsä oikeastaan liittyvät toisiinsa? Miksi tätä tarinaa kerrotaan? Millainen on kertomus suomalaisesta metsäsuhteesta, suomalaisesta metsästä, suomalaisesta ja metsästä, suomalaisesta metsässä ja – kenties – metsästä suomalaisessa?

1.2. Tutkijapositio, aihe ja tutkimusasetelma

Taustani on kulttuurintutkimuksessa. Olen valmistunut filosofian maisteriksi Helsingin yliopistosta pääaineenani uskontotiede, ja humanistin koulutukseni on määrittänyt näkökulmaani myös taiteen ja muotoilun alaan. Olen kiinnostunut lähtökohtaisesti ihmisten kokemuksista ja siitä, miten he ne itselleen ja muille kertovat, sekä siitä, miten nämä kertomukset muokkaavat sitä yhteiskuntaa, jossa ihmiset elävät – ja päinvastoin, eli miten yhteiskunta muokkaa ihmistä. Minua siis kiinnostavat ihmisten ja yhteiskunnan suhteet sekä niiden realisoituminen yksilö- ja yhteisötason kokemuksissa. Yhteisöidentiteetin ja diskurssien¹ rakentumisen teemat, joita on tutkittu laajasti yhteiskuntatieteissä ja kulttuurintutkimuksessa, eivät – kuten metsäkään – ole tuntemattomia taiteen ja muotoilun parissa. Humanistisille aloille ominainen kriittinen lukeminen ja kyseenalaistaminen tarjoaa kuitenkin uusia näkökulmia myös tutkittuihin aiheisiin, etenkin, kun näitä aiheita on nostettu julkisuudessa esiin kanonisoitujen totuuksien tavoin.

Suomalaisten metsäsuhdetta käsittelen kulttuurintutkimuksellisen näkökulman mukaisesti kertomuksena ja tapana jäsentää ympäröivää maailmaa. En lähde siitä oletuksesta, että suomalaiskansallinen metsäpuhe kuvaisi varsinaisesti metsää tai antaisi meille tietoa siitä, mitä metsä suomalaiselle on ja miten se suhteutuu suomalaisuuteen. Sen sijaan oletan, että

¹ Kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tapa, joka tuottaa sosiaalista todellisuutta erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (Suoninen 2006, 19).

”suomalainen metsäsuhde”, esimerkiksi kertomus luonnonvaraisessa (tai sellaisena nähdyssä) metsässä syvää rauhaa ja voimaantumista kokevasta suomalaisesta, jolla on metsään syvempi ja intensiivisempi suhde kuin muilla kansoilla, on esittämisen tapa, eräs metsän ja siihen suhtautumisen representaatio, joka on tulkittu ja rajattu tukemaan ja ylläpitämään jotakin näkökulmaa.

Tässä opinnäytteessä tutkin suomalaista metsäsuhdetta kansallisen identiteetin ja representaation käsitteiden näkökulmasta. Opinnäytteeseeni sisältyy taiteellinen osa, installaatio *Understory*, jossa esitän suomalaisen metsäsuhteen tutkimuksessani esiin tulleiden seikkojen valossa ja tutkin esittämisen, läsnäolon ja elollisuuden teemoja suhteessa metsän välittämiseen median kautta.

1.3. Opinnäytteen rakenne

Opinnäyte jakaantuu kahteen pääosaan. Ensimmäinen osa käsittelee teoreettista viitekehystä ja epistemologiaa, jonka mukaisesti olen ryhtynyt työtäni rakentamaan. Tässä osassa esittelen työni keskeiset käsitteet eli kansallisen identiteetin, suomalaisen metsäsuhteen, representaation ja elollisuuden. Valotan niiden taustaa ja suhdetta toisiinsa sekä niiden merkitystä työlleni. Pohdin, mihin paikantuvat suomalaisen metsäkulttuurin pitkinä pidetyt perinteet ja millaisina niitä välitetään. Esitän myös kysymyksen näiden metsää koskevien kertomusten tarkoituksesta sekä siitä, millaisia intressejä sekä ihmis- ja maailmankuvaa näillä kertomuksilla tuetaan.

Toisessa osassa esittelen opinnäytteeni taiteellisen osan. Käyn läpi teoksen osa osalta ja kunkin osan kohdalla avaan sen sijoittumista teoreettisen viitekehykseen. Kuvailen teoksen rakentamisen vaiheet ja kerron, miksi päädyin näihin ratkaisuihin.

Lopuksi pohdin installaation mahdollisuuksia välittää teoriaosuudessa esiteltyjä ideoita. Pohdin myös kriittisesti esittämisen rajoja ja koko metsäsuhteen käsitettä.

Opinnäytteessä käytetyt kuvat ovat omiani, ellei toisin mainita.

1.4. Aiempi tutkimus

Opinnäytteeni asettuu metsää taiteen keinoin tutkineiden teosten jatkumolle. Aihe on kiinnostanut monien taiteen alojen edustajia, mutta oleellisimmat viittauskohdat löytyvät kuvataiteen ja esitystaiteen, etenkin ekokriittisen taiteen parista. Teoksia ja taiteilijoita voisi luetella runsaasti, mutta mainitsen tässä yhteydessä muutamia taiteilijoita, teoksia ja projekteja, jotka ovat käsitelleet kansallisuutta, metsää ja elollisuuden välittämistä kiinnostavalla tavalla.

Kari Soinio on pohtinut kansallisen identiteetin rakentumista ja maiseman ja paikan merkitystä *Kansallismaisema*-projektissaan (1997), jossa hän kuvasi Punkaharjun kaltaisia kansallistunnetta herättäviä suomalaisia maisemia tarkoituksellisen epätarkasti, kuin haalistuneena muistona. Osa teosta oli katsojan tunnistamisprosessi ja tuttuuden löytäminen kuvasta; monille katsojille nämä maisemat ovat tuttuja nimenomaan kuvina,

sillä he eivät tosiasiassa ole koskaan vierailleet paikoissa, jotka silti kokevat suomalaisen maiseman ikonisimmiksi edustajiksi. (Soinio 2018; Maunuk-sela 1997.)

Ritva Kovalainen ja Sanni Seppo ovat tehneet vuosia työtä suoma-laisten metsien kuvaamisen parissa. Heiltä on ilmestynyt useita valokuva- ja tietoteoksia, jotka puhuvat metsän itseisarvon sekä luonnonmuotoisuuden ja luonnon muotojen puolesta. (Ks. esim. Kovalainen ja Seppo 2006; Kova-lainen ja Seppo 2009; Kovalainen 2017.)

Tere Vadén on kirjoittanut ansiokkaasti mm. ihmisen suhteesta luontoon, kulttuuriperinnöstä, luonnon muuttumisen ja katoamisen tee-moista sekä luonnon nimeämisen logiikasta. (Ks. Vadén 2006.)

Jussi Kivi taas on tutkinut työssään ensin kansallisromanttista suo-malaista luontoa ja sitten luonnoksi muuttuvaa ihmisen hylkäämää raken-nettua ympäristöä. Hän on pohtinut suomalaista korpimaisemaa ja ihmisen luontosuhdetta siihen niin valokuvissaan kuin kirjallisesti. (Ks. esim. Kivi 2004.)

Antti Laitinen toi aarin metsää Venetsian biennaaliin vuonna 2013. Oikeastaan esillä oli valokuva väreittäin lajitellusta metsämateriaalista. Lai-tinen käsittelee metsää materiaalina ja kieltää taiteensa olevan minkään-lainen kansallinen projekti. Metsä ja puut ovat kuitenkin on usein hänen aiheenaan, ja niiden käsittelytapa saa katsojat väistämättä pohtimaan omaa suhdettaan rakennettuun ja rakentamattomaan ympäristöön sekä niiden havainnoimiseen. (Laitinen 2018; Viljanen 2013.)

Steve Rowell hyödyntää valvontakameroita ja niiden tallentamaa läsnäoloa yhä käynnissä olevassa teosprojektissaan *Uncanny Sensing, Re-*

mote Valleys. Rowell tutkii ekologiaa, ihmisen muokkaamaa ympäristöä ja teknologian mahdollistamaa havainnointia, joka hänen mukaansa tarjoaa maailmasta epäluonnollisen ja rajoittuneen kuvan ja näin muokkaa käsitystämme ympäröivästä todellisuudesta. (Rowell 2018.)

Terike Haapoja rinnastaa teoksessaan *Disappearing Landscape* (2008) kansallisromanttisten taiteilijoiden maisemamaalaukset verkkokameraan, joka kuvaa muuttuvaa maisemaa. Haapoja nostaa esiin kansallisen maiseman siirtymisen digitaalseksi kameroiden ja luontodokumenttien kautta – luonnosta vieraantumisen aikana yhä harvempi näkee nämä maisemat paikan päällä. (Haapoja 2018.)

Mielenkiintoisina seurantaprojekteina voidaan mainita myös suurta suosiota ja hämmästyttäviä katsojamääriä keränneet luontokamerat, kuten Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitoksen *Sääksikamera*, joka kuvaa tälläkin hetkellä sääksen pesää Seilissä (Saaristomeri.utu.fi 2018), sekä WWF:n tuottama *Norppalive*, verkkolähetys, joka näyttää suoraan videokuvaa saimaannorppien suosimalta lepokiveltä Saimaalla (WWF 2018). Muutaman toimintavuotensa aikana *Sääksikamera* ja *Norppalive* ovat nousseet miljoonayleisön suosioon, vaikka etenkin lähetys Saimaalta on todellista slow tv:tä: Pullervo-norppaa kuvaan odotellessa saattaa viettä tunti jos toinenkin. Kumpikaan seurantakamera ei ole taideprojekti vaan sääksi- ja norppatietoisuutta kasvattamaan tarkoitettu tiedotushanke. Niiden tarjoama mahdollisuus nähdä jonkin toisen ympäristö sellaisena kuin se on, yhtäaikainen elollisuuden kokemus Saimaalla pötköttelevän norpan kanssa ja reaaliaikaisuuden mykistävä mitääntapahtumattomuus koskettelevat kuitenkin läheisesti samoja teemoja kuin *Understory*.

LUKU 2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Omat epistemeni eli tiedettäväni, joihin opinnäytteeni taiteellinen osio pohjautuu, kumpuavat suurimmaksi osaksi humanistisesta taustakoulutuksestani ja sen asettamasta viitekehyksestä maailman ymmärtämiselle. Ne ovat merkityksellisiä omassa kontekstissaan, mutta rohkenen asettaa niiden merkitykset uuteen valoon liikkeessani tiedonalojen välillä. Varton (2017, 56–57) mukaan taiteellinen tutkimus on monialaista ja siten usein rajattamisen uhan alla. Se on myös käytännönläheistä ja tyypillisesti lainaa ja kommentoi muiden alojen teorioita, usein asettaen ne uuteen kontekstiin. (Varto 2017, 62–63.) Työssäni omaksun käsitteitä useilta aloilta, kuten kulttuurintutkimuksesta, taiteentutkimuksesta, sosiologiasta, metsätieteestä ja median tutkimuksesta, ja pyrin muodostamaan niistä kosmologian, jonka puitteissa tutkimukseni ja siihen pohjautuva installaatio ovat ymmärrettävissä. Seuraavaksi esittelen näitä käsitteitä ja niiden taustoja.

2.1. Kansallinen identiteetti

Ihmisen identiteetti on laaja käsite, joka liittyy käsitykseen itsestä sekä uskomuksiin siitä, keitä olemme ja keitä haluaisimme olla. Koska identiteetti ajatellaan usein kuvauksena yksilöstä ja hänen maailmaa koskevista käsityksistään, voisi sen kuvitella olevan melko vakaa henkilökohtainen tekijä ihmisenä olemisessa. Kuitenkin jopa muuttumattomimmiksi oletettavat ominaisuudet, kuten sukupuoli ja etnisyyt, ovat tilanne- ja kulttuurikohtaisesti eri tavoin määriteltävissä ja siten uudelleen tulkittavissa. (Clayton ja Opatow 2003, 5.) Identiteetti ei ole myötäsyttyinen eikä periydy, vaan

määrittäyty historiallisesti – sekä henkilöhistoriallisesti että yhteiskuntahistoriallisesti – ja muokkautuu jatkuvasti suhteessa ympäröiviin kulttuurisiin järjestelmiin (Hall 1999, 23). Identiteetti on kerroksellinen, monimutkainen, altis vaikutteille ja jatkuvassa neuvottelutilanteessa niin sisältä kuin ulkoa päin tulevien viestien ja signaalien kanssa. (Clayton ja Opatow 2003, 5.)

Identiteetin kulttuurinen luonne korostuu yhteisöissä. Perinteisesti ihmisiä on yhdistänyt välitön elinpiiri: kylä, suku, kieli ja uskonto. Ne muokkaavat arkeen yhteiseksi koetun kulttuurin, johon voi identifioitua. Sallinen-Gimplin määritelmän mukaan (1989, 209) kulttuuriset identiteetit ovat nimen omaan ”*väestöryhmiä yhdistäviä ryhmäidentiteettejä, jotka nojaavat kulttuuriperinnöstä syntyvään yhteiseen aineelliseen ja henkiseen yhteenkuuluvuuteen*”. Kansallisen kulttuuriperinnön muodostama yhteisö, kansakunta, toimii siis kulttuurisena representaatiojärjestelmänä, joka tuottaa jäsenilleen merkityksiä ja luo heille käsityksen heitä yhdistävästä arvopohjasta. (Hall 1999, 45–46.)

Verrattuna kylään tai sukuun kansakunta on liian laaja käsite tuottaakseen välitöntä yhteisöllisyyttä. Kansakunta ja käsitys kansallisuudesta pitää rakentaa. Modernistisen tulkinnan mukaan käsitys kansallisuudesta ei muodostu luonnollisena osana ihmiselämää, vaan juontuu poliittisen eliitin ja valtiokoneiston kansan yhtenäistämiseen pyrkivästä projektista. Kansallisen identiteetin onkin väitetty tuottavan väärän tietoisuuden (*false consciousness*), joka näyttäytyy ihanteena homogeenisestä yhtenäisyydestä. Todellisuudessa tällainen yhtenäisyys ei toteudu käytännön tasolla. (Moilanen ja Sulkunen 2006, 20–21.) Kansallinen identiteetti on siten

kuvitteellinen yhteisö (*imagined community*), joka toteutuu ennen kaikkea kielen tasolla. Kielen ja viestinnän merkitys tämän kuvitteellisen yhteisön synnyssä ja koossa pysymisessä on ratkaiseva. (Anderson 1991, 46.) Kansakunnan merkitykset rakentuvat tarinoissa, joita siitä kerrotaan kansallisessa kulttuurissa. Historiankirjoitus ja totunnainen kuvasto sekä traditiot, jotka ovat usein keksittyjä ja tarkoitettuja ennen kaikkea luomaan illuusio jatkuvuudesta nykyajan ja kuvitteellisen menneisyyden välillä, luovat ja ylläpitävät ajatuksia alkuperäisestä kansasta, muuttumattomasta kansanluonteesta ja myyttisestä alkuperästä, joka toimii oikeuttavana vastakertomuksena kansakuntaa ulkopuolelta haastavissa ristiriitatilanteissa. (Hall 1999, 47–49.)

Yhteiseksi miellettyyn identiteettiin, historiaan ja arvoihin, niin kuvitteellisia kuin ne ehkä ovatkin, liittyy kuitenkin hyvin todellisia myönteisiä tuntemuksia ja todellista kokemuspohjaa sekä ylpeyttä omista juurista. Nationalismiin kuuluukin poikkeuksetta ”oman kansan” ja kulttuurin ihannoiminen sekä sen tarpeiden ja intressien tunteminen. (Moilanen ja Sulkunen 2006, 22.) Merkitsemällä ero toisiin (ja usein johonkin nimenomaiseen Toiseen) ja päättämällä, kuka kuuluu kuvitteelliseen yhteisöön, määritellään oman kansan ja kansallisuuden rajoja. Selkeiksi tehtyjen ulkoisten rajojen lisäksi kansallinen identiteetti edellyttää yhteiseksi koettua sisältöä. Identifikaatio syntyy peilaamalla tätä olennaista ydintä suhteessa ulkomaailmaan. Koska maailma on ainaisessa muutoksen tilassa, on kansallista käsitystä itsestä aika ajoin tarkistettava ja kohdennettava olennaiseen, jotta se pysyy samaistuttavana. (Schwartz 2006, 14–15.)

Suomalaisen identiteetin muovausprosessissa tavallisella kansalla ja kansankulttuurilla on ollut tärkeä tehtävä osoittaa, mikä on suomalaisten ikiaikainen elämisen tapa ja laatu. Tavalliselle kansalle itselleen kyse ei kuitenkaan ole käsitteellisesti ”kulttuurista” vaan arjesta; kansankulttuuri on aina ollut tutkijoiden teoreettinen käsite, jota käytetään kulloinkin sopivaan tarkoitukseen oikeuttamaan kansallisiksi miellettyjä toimintatapoja. Edes kansa-käsite ei ole ollut kansallistunteen muotoutumisen aikoina itsestään-selvyys. Agraarisessa yhteisössä arkeen kuuluivat perhe, suku ja oma kylä eli me, jonka vastakohta, he, saattoi olla toisen kansan sijaan viereinen kylä, toinen suku tai vaikkapa toinen suomalaisheimo, kuten savolaisille karjalaiset. ”Suomalainen kansa”-käsite piti kansakunnan syntymisen myötä luoda ja antaa sille sisällöksi jotakin, joka yhdistää kaikkia suomalaisia ja erottaa meidät muista. (Räsänen 1989, 11–12.)

2.2. Metsä kulttuurisena entiteettinä

Suomalaisessa mielenmaisemassa metsä esittää merkittävää osaa. Tutun metsäpuheen totunnaisine metsäkuvastoineen kohtaa liki missä tahansa julkisessa tilassa (ks. s. 5). Metsän merkitys julkipuhutulle suomalaiselle identiteetille tuntuu kiistämättömältä, ja suurin osa suomalaisista pitäneekin metsäsuhdetta luontaisena osana suhdettaan kotimaahansa ja kansallisuuteensa. Metsäsuhteelle kuvaillaan usein pitkiä ja perinteikkäitä juuria: suomalaisen muinaisuskon panteistisesta luontosuhteesta nähdään

mieluusti yhä merkkejä nykypäivän käytännöissä ja kansanluonteelle ominaisissa suhtautumistavoissa. Niitä myös aktiivisesti ylläpidetään², osin samoista traditionaalisista syistä.

2.2.1. Metsä Suomen kansallisen identiteetin muodostajana ja symbolina

Metsien rooli suomalaisuuden ydintekijänä ei ole aina ollut itsestään selvyys, vaan se on rakennettu tarkoitushakuisesti. Kansallinen herääminen 1800-luvun lopulla edellytti eron tekemistä vanhoihin vallanpitäjiin. Suomen korkeakulttuuri ja hallinto olivat täysin ruotsinkieliset, joten katse kääntyi omaleimaiseen suomen kieleen ja sitä puhuvaan kansaan, jonka perinteiden keruu herätti intohimoja fennomaanisen sivistyneistön parissa. Juurevan kansan elämän ihailuun liitettiin luontevasti myös ympäristö, joka oli paitsi synnyttänyt kansankulttuurin, myös säilyttänyt sen tietttömiä taipaleiden takana. (Keto-Tokoi 2011, 32–33.)

Tämä Suomessa virinnyt aatteellinen kehitys on linjassa ajan laajempienkin aatesuuntauksien kanssa: myös keskisemmässä Euroopassa romanttinen historiankirjoitus kiinnostui 1700-luvulla menneisyyden hengestä ja pyrki välittämään lukijoille pelkän tapahtumajanan sijasta

² Esimerkiksi suomalaista muinaisuskkoa rekonstruoiva suomenuskoinen yhteisö Karhun kansa sai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan aseman v. 2013. Karhun kansan rekisteröintiprosessista ks. Juutilainen 2014.

kokemuksen entisajan elämästä ja kulttuurisista perinteistä. Osana tätä tyyliuuntaa nousivat tavallisen kansan elämä ja tavat merkitykselliseen asemaan muuallakin: aiemmin arkiset ympäristöt, kuten metsät, saivat mystisen merkityksen, kun ne nähtiin kansallisen luonteen, muistin ja tapakulttuurin kehtoina. (Harrison 1992, 164–165.)

Romantiikan silmin koskematon luonto ja aiemmin ylenkatsotut syrjäseudut näyttäytyivät alkuperäisinä, puhtaina ja Jumalaa lähellä olevina ympäristöinä, joiden keskellä ihminen jalostui ja puhdistui.³ Suomessa ihannoinnin kohteeksi nousi ”villi ja koskematon” metsäluonto, aidon suomalaisuuden syntysija, jolla erottauduttiin muun Euroopan ”kesytetyistä” maisemista eli pelloista ja puistomaisista metsistä. (Keto-Tokoi 2011, 34.) Metsäromantiikka tosin kukoisti myös Manner-Euroopassa. Metsät assosioitiin myös siellä luonnon kansalliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen merkitykseen, kadonneeseen yhteyteen, joka muodostaa kulttuurin syvän ytimen. (Harrison 1992, 169.)

Kansallisen heräämisen myötä suomalaisille tulivat tutuksi taiteilijoiden representaatiot metsästä. Niitä esittivät Sibeliuksen vavahduttavat kareliaaniset sävelet, Lönnrotin maalailevat kuvaukset Karjalan laulumaisista, Runebergin jumalallisuutta korostava luonnonmystiikka, Topeliuksen isänmaallinen luonnonrakkaus ja Kiven vapaudenkaipuinen kipuilu metsissä elämisen ja maatalousyhteisöön sopeutumisen välillä. Vielä kirjailijoita

³ 1800-luvulla vauhtiin päässyt teollistuminen herätti jo tuolloin ihmisissä tarvetta vetäytyä pois meluisista ja kiireisistä kaupunkiympäristöistä ja innoitti omalta osaltaan ajatusta luonnon terveysvaikutuksista.

ihannoivammin metsien puolesta puhuivat kansallisromanttiset taide-
maalarit. Gallen-Kallela, Halonen ja Järnelfelt paitsi kuvittivat ikoniseksi
sittemmin muuttunutta korpiluontoa, myös puhuivat aktiivisesti luonnon
itseisarvon ja sen koskemattomana säilyttämisen puolesta. (Keto-Tokoi
2011, 35–51.) Suomalaisen kansallisromanttisen taiteen myötä metsän
kertomukseksi vakiintuivat aarniometsät, järvien pintaan päilyvät pilvet ja
luonnon kauneus ja pyhyys, jota Suomen kansa metsissään arvostaa.

Näitä visioita maalailivat lähinnä kaupunkilaiset taiteilijat toisille
kaupunkilaisille. Nostalgisen metsäidyllin luomisen edellytys on vieraantu-
minen metsästä: idylliä katsotaan ulkoapäin, metsän tapauksessa kaupun-
gista käsin (Julkunen ja Kuusamo 1987, 355). Perinteisestä talonpoikaisesta
kansankulttuurista ei vastinetta koskemattoman metsän ihailulle löytynyt.
Varhaisempien sukupolvien ja metsäelämän romantisoiminen ei vastannut
todellisuutta, sillä heille metsä on ollut realiteetti, jonka ehdoilla on eletty,
ja elinympäristö, josta on pyritty hyötymään kaikilla mahdollisilla tavoilla.
(Virtanen 1987, 470.) Suomi oli 1800-luvulla vankasti agraarinen alue,
jonka asukkaiden suhdetta ympäröiviin metsiin oli jo vuosisatoja leiman-
nut taistelu elintilasta: ihminen eli sillä alueella, jonka sai metsältä itselleen
vaivalla raivattua. Metsä edusti sekä elinikäistä vastustajaa petoineen ja
hankaline maastoineen että puutavaran passiivista varantoa, jota metsän
taltuttajalla oli oikeus hyödyntää. (Keto-Tokoi 2011, 34–35.) Jouko Hauta-
laan viitaten Leea Virtanen jopa kärjistää suomalaisten perinteisen metsä
asenteen näin: ”Suomen kansa on aina vihannut metsiään ja haaskannut

niitä suruttomasti.”⁴ Metsää ja sen asukkaita pelättiin, ja kunnioittava suhde niihin perustui lähinnä magian hyötyorientoituneeseen syy-seurauslogiikkaan. (Virtanen 1994, 134; 137–138.)

Talonpoikainen hyötyajattelu ilmeni fennomaanisessa kuvastossa kulttuurimaisemana, jossa metsien keskelle on työtä säästämättä raivattu tila maatalolle tai torpalle ja sen ympärille peltoa, niittyä ja hakamaita. Kansallisromanttisten taiteilijoiden kuvaama villin metsäluonnon kuvasto eli Suomen symbolina, mutta kansallismielisillekin metsät esiintyivät ennen kaikkea hyödynnettävänä puutavarana: rannattomana puumerenä, joka oli saatava hakkuutoiminnan piiriin. (Keto-Tokoi 2011, 35.) Metsiä ja puita arvostavampi ajattelutapa alkoi levitä myös kansan pariin, kun metsä alettiin nähdä taloudellisesti merkittävänä resurssina, joka tuotti oikein hyödynnettynä voittoa omistajalleen. Taloudellisesti motivoitunut luonnon arvostaminen ei ole epätavallinen ilmiö muuallakaan. Siitä on välillisesti kyse myös nykyajan luontorakkaudessa, jonka on mahdollistanut metsästä riippumaton hyvinvointi (Virtanen 1994, 136).

Metsäteollisuus lähti Suomessa voimakkaaseen kasvuun 1900-luvun taitteessa, ja pian liki 90 % Suomen vientituloista tuli puutavarasta. Puun hinnan nousu maailmalla teki metsäteollisuudesta Suomen talouden

⁴ Tämä Hautalan 1960-luvulla lausuma naseva tiivistys on hätkähdyttänyt tutkijoita ja yleisöä noustessaan säännöllisesti esiin erilaisissa kirjoituksissa, viimeksi *Tiede*-lehdessä 4/2018. Kiinnostavasti, joskaan ei ehkä yllättävästi, yleisön reaktio lauseeseen on yleensä epäuskoisen torjuva, ja sen lausujaa paheksutaan suorastaan epäisänmaallisen tietämättömyyden ja provokatiivisuuden tähden. Yhdessä lauseessa Hautala on onnistunut loukkaamaan suomalaisille perustavanlaatuista arvoa jo viidenkymmenen vuoden ajan.

perustan ja nosti köyhän maan taloudellisen hyvinvoinnin nousujohdanteeseen. Hakkuita haluttiin lisätä kaikkialla, ja metsänviljely nähtiin sijoituksena tulevaisuuteen. Sahoista, tukinuitosta ja lumisista savotoista tuli yhtä lailla kansallista kuvastoa kuin korpimaistakin. (Keto-Tokoi 2011, 51; Leikola 1987, 337.) Samalla kehittyi metsälle toinen kertomus: ryhdikkäiden, suorarunkoisten puiden muodostama kansallisomaisuus, jota sitkeät korvenraivaajat korjaavat nostaakseen kansansa köyhyydestä ja tuodakseen maalle töitä ja tuloja. Metsänhakkuusta tuli isänmaallista toimintaa.

Metsäaiheet saivat nopeasti tunnustetun paikan Suomen symboliikassa. 1900-luvun vaihteessa metsämotiivi alkoi korvata klassista kuvastoa jopa valtiollisissa tunnuksissa ja sai saman aseman kuin kuninkaalliset tunnukset muissa Pohjoismaissa. Ajatus Suomesta metsämaana ja suomalaisista metsäläisinä, yleästi uppiniskaisina oman tiensä kulkijoina, näkyy arkisemmissakin metsämielikuvissa. Metsä esiintyy Suomen symbolina suurimmassa osassa isänmaallisia lauluja. Erityyppinen metsä liitetään niissä erilaisiin mielikuviin ja elämänpiireihin. Todellisin eli isänmaallisin metsä on havumetsää, joka kuvastaa maskuliinista voimaa, heroisuutta, myyttistä alkutilaisuutta ja Suomen kohtalon vaihteita. Lehtimetsä liitetään feminiinisempään ja tunteikkaampaan kuvastoon, kuten taakse jääneen Karjalan kaipuuseen. (Julkunen ja Kuusamo 1987, 351–354.)

Havupuusymboliikka yksilöityy jopa tiettyihin puihin. Suomen itsenäistyessä v. 1917 kylvettiin Itsenäisyyden kuusi, joka myöhemmin istutettiin Helsingin Kaivopuistoon. Viisikymmentä vuotta myöhemmin istutettiin eri puolille Suomea 30 000 tämän kuusen siemenistä kasvatettua kuusentainta, joita kutsuttiin Kotikuusiksi. Kotikuusta kuvailtiin ”*vapaan*

ja itsenäisen Suomen tunnusmerkiksi”. (Laaksonen ja Kalliola 2017, 11; 14.) Suomen 100-vuotisjuhlaa siivitti kampanja, jonka tavoitteena oli istuttaa 100 miljoonaa Tulevaisuuden kuusta juhluvuoden kunniaksi (Suomi Finland 100, 2017.) Pieniä kuusentaimia kuvaillaan kampanjan puitteissa tunteikkaasti. Julkunen ja Kuusamo (1987, 352) puhuvat metsäaiheen metonymiasta: kun tietyn kulttuurin, tässä tapauksessa suomalaisuuden kuvaston, sääntöjä on omaksuttu riittävästi, jo yksi kakkärämänty tai tyylytelty havunoksa riittää herättämään mielikuvan suomalaisuudesta.

2.2.2. Suomalainen asenne metsää kohtaan

Suomalaisen metsäsuhde perustuu sekä kansallisromanttisille mielikuville että talonpoikaiselle mentaliteetille. Siinä yhdistyvät ja kietoutuvat toisiinsa kansanperinteen mystinen luontosuhde, positivismiin kiihdyttämä luontoa taloudellisesti hyödyntävä ajattelu ja romanttishumanistinen näkemys luonnosta ihmisen jalostajana. Se saattaa olla ristiriitainen sekä ajatuksen että toiminnan tasolla, sillä siinä voidaan havaita useita erilaisia asennoitumistapoja metsään tilana, entiteettinä ja hyödykkeenä⁵. Filosofin Juhani Pietarinen (1987, 323–340) erottaa ihmisen suhteessa metsään neljä

⁵ Esimerkiksi Topelius perusti pikkulintujen suojelemiseksi Kevätyhdistyksen, josta myöhemmin kehittyi yhä toiminnassa oleva Helsingin Eläinsuojeluyhdistys, mutta kannatti silti petojen ja käärmien hävittämistä koko maasta ihmisille vahingollisina olentoina (Keto-Tokoi 2011, 37; HESY: Historia).

perusasennetta, joista hän käyttää nimityksiä *utilismi*, *humanismi*, *mystismi* ja *primitivismi*.

- *Utilismi* perustuu hyötyajatteluun, joka toteutuu tuotantoa jatkuvasti lisäämällä ja tehostamalla saavutettavaan aineellisesti mitattavaan hyvinvointiin. Tässä ajattelumallissa luonnon arvo nähdään sen tarjoamassa energia- ja raaka-ainevarannossa, jota ihmisellä on oikeus käyttää hyvinvointinsa lisäämiseen.
- *Humanismin* tavoitteena on ihmisen täydellistyminen niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisellakin tasolla. Luonto nähdään sekä mahdollisuutena henkiseen, esteettiseen ja eettiseen kehitykseen että kehityskohteena, joka tarvitsee ihmisen apua täydellistyäkseen ja tasapainon löytääkseen.
- *Mystismi* pyrkii pyhyiden ja äärettömyyden kokemukseen olemalla yhtä luonnon kanssa. Luonto nähdään henkisenä kokonaisuutena, jota ei pidä turmella tieteen tai tekniikan keinoin.
- *Primitivismi* pohjaa luonnon itseisarvon eettiseen kunnioittamiseen monimuotoisen ja runsaan ekojärjestelmän turvaamisen avulla. Ihmisellä ei ole erioikeuksia toisten lajien hyödyntämiseen, joten primitivistinen luontoihanne toteutuu vain, jos ihminen luopuu erityisasemastaan eli hyvinvointinsa tavoittelusta luontoa hyväksikäyttämällä.

Suomalaisen yhteiskunnan vallitseva asenne on utilismi – kuten lähes kaikissa muissakin yhteiskunnissa, huomauttaa Pietarinen. Se perustuu paitsi moderniin luonnontieteeseen ja positivistiseen kehitysksoon, myös possessiivis-individualistiseen ihmiskuvaan eli omistamiseen tähtäävään yksilökeskeisyyteen. Luonto edustaa tässä näkökulmassa hyödykettä, joka mahdollistaa yksilölle omistamisen ja siten oman hyvinvoinnin kasvattamisen mahdollisuuden.

Humanistinen asenne on henkisissä pyrkimyksissään ylevämpi, mutta näkee luonnon ensisijaisen arvon välineellisenä ihmisen kehityksen tukijana ja mahdollistajana. Kansallisromanttisen ajan metsä oli nimen omaan humanistisesti nähty metsä: kappale luontoa, joka tarjosi henkisen yhteyden kansallisiin juuriin. Taiteen kautta metsäsuhde vivahti paikoin mystismiin, mutta sen keskiössä pysyi yleensä humanistisen perinteen mukaisesti ihminen ja hänen kokemuksensa. Mystismissä on kuitenkin paljon samaa kuin humanistisessa asenteessa, sillä molempien ensijaisena tavoitteena on yksilön hyvinvointi ja sen kautta laajempi tasapaino. Käsitte- len näitä kahta asennetta tästä eteenpäin yhdessä.

Primitivismiä edustaa Suomessa lähinnä Pentti Linkola, jonka ekofasistiset kannanotot eivät ole omiaan kannustamaan ihmisiä tuotannon ja kulutuksen hillitsemiseen. (Pietarinen 1987, 324–330.) Primitivistinen näkökulma on kuitenkin luonnontieteellisesti perustelluin: sen korostama luonnon itseisarvo ja monipuolinen biodiversiteetti ovat ainoita lähtökoh- tia, jotka takaavat luonnontilaisen metsän jatkuvuuden edellytykset. Pri- mitivistinen asenne onkin ainoa, joka asettaa tarkastelunsa lähtökohdaksi metsän ihmisen sijasta.

2.3. Metsäsuhde kansallisena projektina

Suomi on eittämättä metsien maa. Kertomus suomalaisten erityisen tiiviistä metsäsuhteesta on kuitenkin suurelta osin maakuvatyötä, jota on tehty 1800-luvulta lähtien. Myös muualla maailmassa romantiikan ajan metsäihanteet jalostuivat kansallisiksi projekteiksi. Esimerkiksi Ruotsissa, jossa kansanomainen suhtautuminen metsään oli yhtä pragmaattista kuin Suomessa, oli käynnissä samaan aikaan vastaava romantisoiva prosessi, jossa metsiin liitettiin voimakkaita kansallistunteita. Ruotsalainen mänty- ja koivumaisema kansallistui ja muuntui luokkarajat ylittäväksi hartaan kunnioituksen kohteeksi. (Virtanen 1994, 139.)

Myös saksalaiset kokevat olevansa metsäkansa, jonka kansallinen essenssi lepää Saksan metsissä – saksalaisuutta symboloiva puu on jyrkä tammi. 1800-luvun lopun Saksassa laajojen metsien koettiin yhdistävän vast'ikään, vuonna 1871, yhdeksi kansakunnaksi yhdistynyttä maata ja tarjoavan pohjan kollektiiviselle identiteetille, johon kaikki voisivat samaistua. Kansallispuistojen perustamisen myötä luonnossa vaeltelusta tuli keskiluokan mieliharrastus, jonka isänmaallisuutta korostettiin. Metsistä tuli saksalaisuuden maisema, symboli ja kansallinen muisti. (Wilson 2012, 17–47.) Kuten suomalaisessa, myös saksalaisessa metsäromantiikassa metsä lisää yksilön ja yhteisön hyvinvointia. Saksan kielestä löytyy jopa (vaikeasti käännettävä) ilmaisu *Waldeinsamkeit*, kirjaimellisesti metsäyksinäisyys, jolla kuvataan luonnon keskellä saavutettavaa mielenrauhaa (Keto-Tokoi 2011, 35).

Suomessa kansallisen identiteetin pohjan rakentavaa, poikkeuksellisen merkitykselliseksi kuvailtua metsäsuhdetta ylläpidetään määrätietoisesti. Ulkoministeriön maakuvayksikkö on nostanut metsäsuhteen erääksi Suomen maakuvan pääteemoista vuonna 2018 (Laukkanen 2018). Marraskuussa 2017 Museovirasto esitti Opetus- ja kulttuuriministeriölle elävän perinnön kansalliseen luetteloon⁶ 52 kohdetta, jotka oli valikoitu yhteisöhaulla suoritetun keräyksen tuloksista asiantuntijaryhmän suosituksen mukaisesti. Yksi valituista kohteista oli suomalainen metsäsuhte, joka määriteltiin näin:

”Suomalaisten metsäsuhte kattaa laajan kirjon erilaisia toimintoja ja suhtautumistapoja, jotka ovat usein jopa toisilleen vastakkaisia. Kaikilla suomalaisilla on metsäsuhte. Monet yhteisöt tai ryhmät jakavat ja ylläpitävät tietynlaista metsäsuhdetta. Näitä ovat esimerkiksi metsäammattilaiset, luontoyrittäjät, ympäristökasvattajat, retkeilijät, partiolaiset, marjastajat, metsästäjät, kesämökkeilijät. Käsitystä metsien merkityksestä rakennetaan yhä kulttuurin, kasvatuksen ja koulutuksen keinoin. Perheillä ja kotikasvatuksella on iso merkitys metsissä liikkumisen ja metsien käytön perinteiden välittämisessä ja elävänä pitämisessä.” (Kostet ja Hamari 2017.)

⁶ Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta hyväksyttiin Unescon yleiskokouksessa v. 2003. Sopimuksen tavoitteena on edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelua, taata eri yhteisöjen, ryhmien ja yksilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen sekä lisätä tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä. Suomi hyväksyi sopimuksen v. 2013. Sopimuksen toimeenpanosta Suomessa vastaa Museovirasto. (Kostet ja Hamari, 2017.)

Suomalaisen metsäsuhteen suojelua ja asemaa osana aineetonta kulttuuri-perintöä haki kahdeksan yhteisöä: Lusto - Suomen Metsämuseo, Suomen Metsäyhdistys, Metsäkeskus, Metsämiesten Säätiö, MTK, Metsäteollisuus ry, Suomen Partiolaiset ja Metsähallitus. (Kostet ja Hamari 2017.) Asetelma, jossa metsään ilmeisen utilistisesti asennoituvat tahot, kuten metsäteollisuuden toimijat, haluavat profiloitua julkisesti metsien puolestapuhujina ja metsän aineettoman arvon tuntijoina, kertoo vallankäytöstä. Poikkitieteellisen poliittisen ekologian tutkimuksen mukaan ne, jotka hallitsevat ympäristönarratiiveja, hallitsevat myös maan ja luonnonvarojen käyttöä⁷ (Schwartz 2006, 5). Suomen julkisessa keskustelussa hallitsevan ympäristönarratiivin tarjoavat Metsähallitus ja metsäyhtiöt, jotka kuvailevat metsiä kansallisomaisuudeksi ja lupaavat uusiutuvan metsäteollisuuden luovan yhteiskunnalle menestystä biotalouden kautta (Metsäteollisuus. Visio 2025). Valtioneuvoston hyväksymä kansallinen metsästrategia 2025 listaa metsäalan tärkeimmiksi tavoitteiksi ”*edistää metsäalan kilpailukykyä, uudistumista ja kasvua sekä metsien aktiivista, kestävä ja monipuolista hyödyntämistä*” (Maa- ja metsätalousministeriö. Kansallinen metsästrategia 2025). Metsätunnelmoinnin tavoite on selvä: metsäteollisuuden luomat mielikuvat tähtäävät samaan kuin ulkoministeriön maakuvatyö, joka on

⁷ Ympäristönarratiiveilla selitetään ympäristön tilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä määritetään millainen on ihmisen oikeanlainen suhde luontoon. Narratiivi ei viittaa epätoteen vaan selittämisen tapaan: ympäristönarratiiveja ovat sekä tieteseen perustuvat eroosio, väestöräjähdys ja ilmastonmuutos että luonnonuskoinen magia ja loitsuperinne. Tieteellisiä ja luonnonsuojelullisia narratiiveja on esimerkiksi hyödynnetty rajoitettaessa alkuperäiskansojen oikeuksia luonnonvarojen käyttöön (Schwartz 2006, 4–5).

”vaikuttamis- ja viestintätöitä, jolla vaikutetaan kohderyhmien tietoon, mielipiteeseen ja lopulta päätöksiin” (Ulkoministeriö. Maakuvatyö).

Metsää ihannoiva ja jopa mystifioiva kuvasto on ollut 1900-luvun alusta lähtien osa suomalaisuuden hegemonista diskurssia. Sen yhteydet valtaan ovat lujat: metsäkuvaston suojissa valta on esittänyt itsensä koko kansan mielenilmausten edustajana⁸. (Julkunen ja Kuusamo 1987, 352.)

⁸ Kiinnostavaa kyllä, perinteisesti metsä on ollut eräänlainen valtion vastakohta. Pyynti ja kaskeaminen perustuivat liikkuvalla elämäntavalle, johon ei alueeseen sitoutuminen sopinut. Vielä Ruotsin vallan ajan alkupuolella 1400-luvulla metsiin pakenemalla saattoi välttää kruunun asettamia velvoitteita veronkannossa ja sotaväenotossa. (Raumolin 1987, 346.) Metsään kuuluva riippumattomuuden ja vapauden kaiku on ollut tunnettua myös muualla. Keskiajalla metsät peittivät Euroopassa laajoja maa-alueita, jotka asettivat vastakohtaan järjestäytyneelle yhteiskunnalle. Kristilliselle kirkolle metsät edustivat pakanuutta, jota niiden hämärässä yhä harjoitettiin, ja kirkko kannustikin seuraajiaan metsien raivaukseen. Toisaalta metsiin hakeutuivat myös intensiivistä kristillistä jumalasuhdetta hakevat uskonnolliset etsijät, jotka kokivat ympäröivän yhteiskunnan häiriöksi. Metsät olivat paitsi raja-alueita, myös turvapaikkoja. Metsissä elivät yhteiskunnan marginaaliin kuuluvat erakot, sopeutumattomat, lainsuojattomat, karkulaiset, hullut, sairaat ja pyhimykset. Tämän mahdollisti metsien asema lain varjossa, ihmisten elinpiirin ulkopuolella. Eurooppalaisissa kielissä yleinen metsää merkitsevä sana, joka englannissa esiintyy muodossa *forest*, italiassa ja espanjassa *foresta*, ranskassa *forêt* ja saksassa *forst*, juontaa juurensa latinan sanasta *foris*, ulkopuolella oleva. Tällä viitattiin ennen kaikkea oikeudelliseen ulkopuolisuuteen: esimerkiksi englannin *forest*-termillä kutsuttu alue oli ihmisten normaalin elinpiirin ulkopuolinen alue, jonka hallitsija oli nimennyt käyttöönsä ja jota ei täten saanut kaataa, viljellä tai muuten hyödyntää. Tällaisessa metsässä vallitsi nimenomainen metsälaki, jonka takaaman rauhan sai rikkoo vain kuningas itse. (Harrison 1992, 61–63; 69–75.) Tämä merkitys suhteutuu kiinnostavasti suomen kielen *erän* kanssa. *Erä* on merkinnyt rajaa ja sen takaista ihmisten alueen ulkopuolista aluetta, jota hallitsivat metsän haltijat ja henkiolennot ja jolla ihminen liikkui vieraana. Metsän mystisyys oli siis osin seurausta hallinnan rajoista ja kulttuurisesta kategoriasta, joka erotti ihmisen toiminta-alueen ympäristöstään. (Anttonen 1996, 108, 115; Virtanen 1987, 463–464).

Metsiin, kansallisomaisuuteen, kohdistuvia toimenpiteitä kutsutaan hoitoksi, jonka toteuttamiseen valtion omistama metsätalouden kehittämiss-keskus Tapio⁹ antaa metsänomistajille suunnatuissa Metsäkustannuksen julkaisuissaan yksityiskohtaisia ohjeita (ks. esim. Lehmonen 2014). Englannissa metsänhoidosta käytetään sanaa *silviculture*, joka konnotoituu sanan *culture* toiseen merkitykseen, kulttuuriin. Tapion julkaisemassa *Merkityksellinen metsäkulttuuri* -selvityksessä metsiin liittyviä kulttuurisia ilmauksia kutsutaan metsäkulttuuriksi. Selvityksen mukaan ”*kun jollakin metsään liittyvällä ilmauksella koetaan olevan erityistä kulttuuriarvoa, se määritellään säilyttämisen arvoiseksi ja seuraaville sukupolville siirrettäväksi metsäkulttuuriperinnöksi*”. (Karhunkorva et al., 2016.) Metsäteollisuus profiloituukin mielellään kulttuuriorientoituneeksi hoitoalan toimijaksi, jonka tärkeä tavoite on pitää Suomen metsät elinvoimaisina ja varjella niitä henkisen hyvinvoinnin keskuksena – sekä aineellisena omaisuutena.

Kulttuurin ja teollisuuden yhteenkietouttaminen kielen ja käsitteen tasolla liittyy aktiiviseen mielikuvatyöhön. Julkusen ja Kuusamon (1987, 355–356) mukaan julkisuudessa ylläpidetyt metsämielikuvat voidaan asettaa binääriselle jatkumolle, jonka toisessa päässä on sakraali ”kansallisten arvojen metsä” ja toisessa profaani ”raaka-ainemetsä”. Jatkumon yhdistävänä elementtinä toimii ”suomalaisuus”, joka konnotatiivisena kenttänä antaa merkityksen molemmille ääripäille. Käyttöyhteys ratkaisee merkityksen:

⁹ Suomalaisen muinaisuskon metsänjumalan nimi sopii ironisen hyvin metsänkäytön suunnannäyttäjälle ja on osaltaan osoitus mielikuvatyöstä, joka pyrkii korostamaan metsänhoidon isänmaallisuutta.

talousmetsä saatetaan esittää tunnearvokkaana kansallisaarteena. Näin profaani metsäteollisuus representoidaan sakraalin suomalaisuuden kielellä.

2.4. Representaatio: todellisuuden esittäminen ja tulkitseminen

Representaation käsite liittyy esittämiseen ja jonkin kuvaamiseen. Se merkitsee poissaolevaa, joka korvautuu jollakin läsnäolevalla; jollakin, joka edustaa alkuperäistä. Representaatio on kahdentunut käsite, jonka yhteydessä puhutaan sekä varsinaisesta, todellisesta maailmassa olevasta kohteesta, jota ei välttämättä voida tavoittaa, että ulkoisin representaatioin ilmaistusta kohteesta, joka esittää varsinaista kohdetta ja tuo sen ulottuville. Representaatio on erillinen alkuperäisestä ja siten siitä riippumaton, vaikka edustaakin sitä. (Knuuttila ja Lehtinen 2010, 11–14.)

Mäkikoskelan (2008, 15) mukaan representaation ja presentaation ero on juuri edustus. Presentaatio esittelee asian sellaisena kuin se todellisuudessa on, representaatio edustaa eli tuo esittelyyn myös jotain muuta; asia uudelleen esitellään eli tulkitaan tavalla tai toisella. Todellisuuden ja representaation suhdetta voidaan tarkastella laajemmin representationismin ja presentationismin viitekehyksessä. Edellisen mukaan kaikki kokemusmaailma on merkkien välittämää, jälkimmäisessä siihen sisältyy myös suurempi kosketus objekteihin (Bergman 2010, 76).

Vaikka representaatiot vain edustaisivat ilmiöitä ja objekteja, ne itsessään tuottavat yhteiskunnallisia vaikutuksia, eivät ainoastaan toista

niitä.¹⁰ (Rossi 2010, 262–263.) Representaatiot ovat viittauksia, jotka voivat määritellä kohdetta, rajata sitä näkökulmarakenteina tai puhutella yleisöä kertovana äänenä (Törrönen 2010, 285). Niihin liittyy siis aktiivinen toimijuus, joka intentionaalisesti esittää asiat oman agendansa mukaisesti (Mäkikoskela 2008, 20). Kulttuurintutkimuksen näkökulmasta representaatioiden tuottaminen onkin politiikkaa, tarkoituksellista politisoivaa tekemistä, joka todentaa merkkien järjestyksen määrittäviä valtasuhteita eli sitä, mikä tehdään näkyväksi ja miten. (Rossi 2010, 261–263.)

Konstruktionistisen lähestymistavan kannalta representaatiot kiinnittyvät tiettyyn kulttuuriin ja ylläpitävät, täsmentävät ja muuntavat tarkasteluhetken ylittäviä diskursseja, instituutioita ja valta-asetelmia. Niiden tulkitsemista ohjaa ympäröivä sosiokulttuurinen käytäntö ja makrokulttuuri, joka hallitsee todellisuutta muokkaavia puhetapoja. (Törrönen 2010, 278, 283–284.) Puheen ja kielen merkitys representaatioiden rakentumisessa onkin merkittävä: merkitykset tuotetaan mielessämme olevien verbaalisten käsitteiden kautta ja tulkitaan kulttuurisidonnaisesti (Mäkikoskela 2008, 16). Kielen kautta voidaan representoida näkyväksi sellaista, mikä aiemmin on ollut käsittämätöntä, mutta myös painaa näkymättömiin. Representaatioiden kautta asioita, prosesseja ja asiantiloja luonnollistetaan ja mytologisoidaan itsestään selviksi totuuksiksi ja siten osaksi meitä ympäröivää jokapäiväistä maailmaa. (Rossi 2010, 267–271.)

10 Esimerkkinä Rossi (2010, 267–268) mainitsee mm. mainonnan vääristyneet vartaloihanteet ja poliittisen propagandan, jotka ohjaavat ihmisiä toimintaan antamalla tietyn diskurssin mukaisen käsityksen todellisuudesta ja siinä vaikuttavista merkityssuhteista.

Semioottisen tulkinnan mukaan representaatiot muodostavat tarinalinjoja, joissa toimijoita ja tarinoita voidaan tarkastella tiettyä diskurssia toteuttavina, arvoja tuottavina narratiiveina. Nämä narratiivit puolestaan voidaan dekonstruoida toimijoiden ja roolien mukaan pienempiin struktuureihin, eräänlaisiin juonielementteihin. Narratiivimuoto tekee representaatiot helposti lähestyttäviksi ja tarjoaa ikään kuin valmiin näytämön ja toimintamallin, johon yleisön on helppo asettua. (Törrönen 2010, 291–293.) Tarinallisuus on siten kielen kautta välitettävien ideoiden ja mielikuvien perusedellytys, johon perustuu myös esimerkiksi kansallisten narratiivien samaistuttavuus (ks. sivu 24) sekä niiden viestintäteknologian kehityksen kiihdyttämä menestys.

2.5. Elollisuus: läsnäolo median kautta

Representaation, todellisuuden ja sen jäljentämisen problematiikka on ollut esillä taiteessa etenkin linssipohjaiseen kamerateknologiaan pohjautuvien kuvien yleistymisen jälkeen. Näiden kuvien kyky jäljitellä kohdettaan loi illuusion, joka vaati ihmisiä pohtimaan todellisuuden ja läsnäolon rajoja. Valokuvien yleistyessä moni piti melkein-todellisuutta kammottavana (kenties samaan tapaan kuin nykyään *outo laakso* eli *uncanny valley* -ilmiössä, jossa ihmiset tuntevat vastenmielisyyttä liian inhimillisiä ihmisen kaltaisia hahmoja kohtaan), mutta aavemainen todenmukaisuus myös kiehtoi. Kamera tuo kuvan kohteen erehdyttävän aitona katsojan luo – kuva on todiste kohteen olemassaolosta. Silti tuo kohde ei ole läsnä eikä olemassa samassa

ajassa ja paikassa kuin katsoja; se ei ole autenttinen, sillä vain alkuperäinen, todellinen kohde voi olla sitä. (Dixon 2007, 115–116.)

Viimeisen sadan vuoden aikana tapahtunut tekninen kehitys on kuitenkin muuttanut ihmisten havaintoa todellisen ja simulaation suhteen. Rannaton kuvavirta ja jatkuvasti kehittyvät teknisen toisintamisen muodot ovat tehneet esittämisen ja todellisen yhä tasa-arvoisemmiksi. Elollisuuden (*liveness*) esittäminen ja välittäminen esimerkiksi tallenteessa, ja toisaalta sen asettuminen kontrastiksi aidosti elollisen kanssa, on herättänyt esitystaiteen parissa pohdintoja, kuten onko elollisuuden esittämisessä merkittävämpi seikka ajallinen ero (eli tallenteen ei-tämänhetkisyys) vai kehollisuuden ero (eli tallenteen virtuaalisuus). Vuorovaikutteinen ja immerstiivinen media haastaa läsnäolon käsitteen. Median ontologia ei toimi samojen lakien mukaan kuin reaali maailma; silti kokeva subjekti suhtautuu siihen samojen lähtökohtien mukaan. (Dixon 2007, 117, 127.)

2.5.1. Mediainstallaatio elollisuuden välittäjänä

Installaatio viittaa sanana tilallisuuteen ja taiteilijan toimijuuteen. Taiteilija asentaa (*install*) teoksen elementit johonkin tilaan, jossa kävijä voi sen kokea. Teos ottaa tilan haltuunsa, mutta vain näennäisesti: todellinen tila, jossa teos tapahtuu, on se välitila, joka syntyy kokijan ja teoksen välisessä tila-aika-jatkumossa. Taiteilijan sijaan kävijä esittää teoksen itse kokeuksellisenä subjektina, jonka suhde teokseen on installaation todellinen tapahtumatila. Morsen mukaan mediainstallaation kulttuurinen funktio

kiteytyykin käsitteiden esineellistymisen tutkimiseksi kaikin median läpitunkeman kulttuurin keinoin. Hän erottaa taiteet representaatio- ja presentaatiotason taiteisiin, joista ensimmäiseen kuuluvat siellä-ja-siellä-lain-aikatasolla asioita käsittelevät, kieltä ikkunanaan käyttävät taiteenlajit. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat tässä-ja-nyt-aikatasolla toimivat, läsnäolon kautta keskustelevat taiteet, joiden diskurssiin kokijan läsnäolo saumattomasti kuuluu. (Morse 1993, 109–113.)

Mediainstallaation erottaa tavallisesta mediakokemuksesta, esimerkiksi videon katsomisesta päätelaitteella, nimen omaan kokijan kehollinen ulottuvuus ja kokemus, jonka hän läsnäolollaan saavuttaa (Bishop 2005, 6). Näyttö, ruutu tai valkokangas on silti usein osa installaatiota: olemme tottuneet katsomaan maailmaa lasin läpi ja hyväksymme sen, että näemme sen kautta ”toisaalle”, ajallisesti ja/tai paikallisesti toisiin maailmoihin. Perinteisesti valokuvaa – ja videotakin – on ajateltu todisteena olemassaolosta tai pikemminkin ajallisesti olemassa olleesta (ks. Dixon yllä), mutta video voi välittää myös myös reaaliaikaa, mikä tekee siitä eräänlaisen aikaisto-istuksen. Samanaikaisuus voi luoda illuusion dokumentaarisuudesta. Silti välitetty kuva on aina tulkinta, joka on syntynyt erilaisia valintoja tekemällä, sisällyttämällä ja pois jättämällä. (Koski 2007, 80–81.)

Installaatiossa korostuvat havainnon välittömyys, kehollinen osallistuminen ja tietoisuus mahdollisten muiden kokijoiden läsnäolosta. Kokemus on julkinen ja jaettu eri tavalla kuin esimerkiksi kirjan lukeminen tai elokuvan katsominen elokuvateatterin pimeydessä. Jotkin teokset ovat vuorovaikutteisia ja osallistavat kokijan aktiivisesti; toisten aktivaatio on pikemminkin tunnetasolla toimivaa, osana maailmaa olemista. (Bishop 2005,

11.) Yhteistä niille on kuitenkin ajallisuus – ne eivät tapahdu toisessa ajassa ja paikassa, vaan samanhetkisesti kokijan kanssa. Installaatiotaide pyrkii häivyttämään kokijan tunteen keskipisteenä olemisesta ja aikaansaamaan immersiiivisen kokemuksen yhteisestä tilasta ja olemisen tasosta. (Ibid., 53, 133.)

LUKU 3. UNDERSTORY

3.1. Tutkimusongelma

Understoryn idea syntyi kiinnostuksesta metsään ja metsästä kerrottuihin kertomuksiin. En tarkoita tällä satuja ja tarinoita, jotka ovat kyllä erittäin kiinnostavia ja muodostavat nekin erään klassisen metsäkertomuksen tyyppin, jonka voi havaita pohjavirtauksena monissa muissa metsäkertomuksissa. Tarkoitan tässä yhteydessä metsää sellaisena kuin siitä kerromme itsellemme ja muille; sitä tapaa, jolla kuvailemme ja arvotamme metsää ja asetamme sen osaksi omaa maailmankatsomustamme.

Opiskellessani uskontotiedettä kiinnitin huomiota siihen, että vaikka suomalaista perinteistä metsäsuhdetta kuvailtiin julkisessa tilassa hyvin positiivisena ja sen yhteydessä käytettiin sen kaltaisia ilmaisuja kuin ”pyhä”, ”rauha” ja ”yhteys”, ei kansanperinteessä vaikuttanut olevan vastinetta tälle suhtautumistavalle. Tulkitsin mystifioivan (ja melko kristillisin sanavalinnoin ilmaistun) metsäpuheen olevan siis uudempaa perua, sillä Suomen perinteisen kansanuskon käytäntöjen katsotaan yleensä kadonneen alkuperäisestä yhteydestään irronneita tapoja lukuun ottamatta 1900-luvun alkuun mennessä, missä vaiheessa kansanusko oli jo tiiviisti kietoutunut kristinuskoon (Pulkkinen 2014, 15). Nykyiset käsitykset vanhasta perinteestä ovat siis enimmäkseen siirtyneet kirjallisista lähteistä, eivät ylisukupolvisena suullisena tietona, ja niitä on useampaan kertaan muokattu uudempaan maailmankatsomukseen sopiviksi. Monet suomalaiset kuitenkin kokevat olevansa ikiaikaisen jatkumon edustajia, ja perinteiseksi – nimen omaan suomalaiseksi – koettu suhde metsään esittää tärkeää osaa heidän met-

säkertomuksissaan. Toisaalta metsäteollisuuden edistämistä ei koeta tälle metsäkertomukselle ristiriitaisena, vaan siitä ollaan ylpeitä. Puutavaramotit kuuluvat toiseen kertomukseen, Suomen voitokkaaseen talouskasvuun sadassa vuodessa kehityksmaasta hyvinvointivaltioksi.

Erilaiset metsäsuhteet elävät rinnakkain ja representoivat metsää erilaisista näkökulmista. On kiinnostavaa, että sinänsä sama ympäristö, boreaaliselle eli pohjoiselle havumetsävyöhykkeelle tyypillinen metsä, voidaan nähdä ja esittää hyvin erilaisena riippuen valitusta lähtökohdasta. Pietarisen kuvailemat neljä metsäasennetta tiivistävät ajatuksen hyvin: arvotuksesta, ihmiskuvasta ja hyötynäkökulmasta riippuen metsä voidaan representoida hyvin erilaisilla tavoilla. Kaikkien metsäsuhteiden pohjalla olevat metsämielikuvat kuvaavat kuitenkin samaa metsää, ”suomalaista metsää”, kansallisen identiteettimme perustaa.

Ryhdyin suunnittelemaan teosta, joka käsittelee aihetta. Halusin tuoda moninaisen metsäsuhteen esille saman teoksen puitteissa, tarjoten kullekin niistä tavan representoida metsää ja sen merkitystä. Minua kiinnosti paitsi aiheen sisältö, myös esittämisen tapa – metsästä kerrottuja kertomuksia tarkastelemalla on helppo havaita, että metsän kuva muuttuu sen mukaan, miten asia esitetään ja mihin siinä keskitytään. Voidaan puhua metsän narraatioista, joissa voi havaita erilaisia toimijuuksia, juonirakenteita, elementtejä ja kokijoita.¹¹ Halusin välittää erilaiset kertomukset

¹¹ Esimerkiksi talousmetsän narraatio on agraarinen sankaritarina, jossa rehti talonpoika (metsäteollisuus) muuttaa kovalla työllään arvottoman materiaalin (puut) koko kylän (Suomen) vauraudeksi. Narraatioiden rakenneanalyysistä ks. esim. Propp 1971.

kokemuksina ja merkityksinä, jotka on helppo tunnistaa ja jotka kuuluvat suomalaiseen kulttuuriin. Varto (2017, 18–19) puhuu aistisuudesta, kokemuksellisuudesta ja kehollisuudesta, joiden kautta meillä on yhteinen, intersubjektiivinen maailma, sekä jaetusta tietämisestä, jonka mahdollistavat yhteinen tietous kulttuurisesta viitekehyksestä ja tietämisen ja esittämisen tavoista. Halusin yhdistää nämä teoksessani: mahdollistaa kokemuksen ja tiedollisen tunnistamisen sellaisessa viitekehyksessä, joka on kulttuurisesti kokijalle tuttu. Koska aiheenani oli elävä organismi, metsä, halusin myös tuoda mukaan elollisuuden aspektin ja tutkia, miten voisin välittää metsän läsnäolon (tai toisaalla olon) teoksen kautta kokijalle.

3.2. Muoto

Valitsin jo varhaisessa vaiheessa teoksen muodoksi triptyykin, symbolistien ja naturalistien suosiman sommittelukeinon, joka on yleinen uskonnollisten kuvaelmien kuvaamisessa etenkin alttareilla. Triptyykkiin kuuluu kolme paneelia: keskellä oleva korpus sekä sen molemmille puolille aukeavat siivet, jotka voidaan kiinnittää alttarikaapin saranoituihin oviin ja sulkea korpuksen suojaksi (Saartio 1963, 203–205). Kolmiosainen sommittelu tarjoaa paitsi mahdollisuuden ajallisesti ja tilallisesti jäseneltyyn, narratiiviseen esittämiseen, myös keskustelemaan ja kommentoivaan käsittelytapaan.

Moniosainen teosmuoto on installaatioille ominainen. Installaatio voi koostua eri elementeistä, joita ei tule tarkastella taideteoksina yksinään,

vaan yhden yksikön muodostavana kokonaisuutena, johon kokija havainnoijana osallistuu (Bishop 2005, 6–8). *Understoryn* kolme osaa käsittelevät kukin aihetta omista näkökulmistaan ja valottavat sitä eri puolilta.

Toisaalta alttarikaappimainen rakenne, joka muodostuu ikään kuin kolmesta laatikosta, vahvistaa mielikuvaa asioiden lokeroimisesta. Osin teoksessa on kyse myös tästä: nimien antaminen erilaisille asenteille ja suhteiden pakottaminen määrittelyn piiriin (mihin tämäkin tutkimus syyllistyy) vahvistaa vastakkainasettelua, jota reaali maailmassa ei välttämättä ole olemassa. Henkilötasolla rajat eivät ole näin jyrkät. Siksi kolmesta representaatiosta muotoutuu myös yksi: monitulkintainen suhde metsään.

Triptyykin uskonnollinen kieli toimii *Understoryssa* metaforisella tavalla. Niin kielelliseen kuin käsittelliseen metaforaan liittyy toisin tulkinnan vaara – kieli on yksilötason tulkintaa, sillä mikään koettu, tiedetty tai taidettu ei voi saada yksiselitteistä kuvausta kielessä. (Varto 2017, 65.) En kuitenkaan ajattele uskonnollisen muotokielen käyttämistä metaforana rakenteella ”on kuin”, vaan ”saa merkityksiä kuten”. Toisella tavoin tulkinta ei tässä yhteydessä ole väärin tulkintaa, vaan toisin merkityksellistämistä: oleellista on se, millaisia merkityksiä uskonnon tai pyhän käsite saa kunkin kokijan kokemusmaailmassa.

Käyttämällä teoksessani uskonnolliselle taiteelle ominaista sommittelukeinoa sijoitan se kulttuuriseen tulkintakenttään, joka resonoi metsämielikuvien myyttisen ja sakraalin ilmapiirin kanssa. Wilesin (2003, 24–25) mukaan luonnonpaikka on pyhän paikan perusmuoto. Luonto tai sen fragmentti, kuten puu, kivi tai lähde, toistuu tyypillisenä elementtinä pyhyttä kuvaavissa skenaarioissa länsimaaisessa kulttuurissa. Tulkinta

luonnosta, metsästä ja puista pyhyyden näyttämönä on siis luonteva osa kulttuurista perintöämme.

Kulttuurinen viitekehys on tulkinnalle oleellinen, sillä se ohjaa representaatioiden kääntämisessä kielelle, osaksi omaa kokemusuniversumia. Representaatiotaso mahdollistaa kohteesta puhumisen ja sen tarkastelun tuomalla sen merkityksenannon kenttään yhteisesti sovitulla tavalla ja käsitteillä. Nämä käsitteet tekevät havainnosta ymmärrettävän: representaatioiden merkitys syntyy kontekstisidonnaisesti, osana puhujien ja yleisön vuorovaikutussuhteita ja diskurssikäytänteitä. (Törrönen 2010, 280–281.) Hyödynnän Understoryssa useita kulttuurisia tasoja, kuten uskonnollisen taiteen muotokieltä, ymmärrystä median ontologiasta ja luokittelun ja nimeämisen hierarkioiden tajua. Installaation kehollisuus ja ajallisuus mahdollistavat kulttuuristen merkitysten välittämisen aistisemmalla tasolla. Varton (2017, 20) mukaan merkitysten perusta on kokemuksia välittävässä aistisessa maailmassa, mutta ne irtoavat siitä käsitteiksi, jotka ehkä muotoutuvat vielä tiedoksi, tavoitteiksi ja arvoiksi. Aistien kautta voidaan siis tarjota kokemuksia, jotka merkityksellistyvät arvomaailmaa muokkaaviksi käsitteiksi. Tämä on installaationi tavoite: luoda mielikuvien kautta mahdollisuuksia arvomaailman monipuolistamiseen.

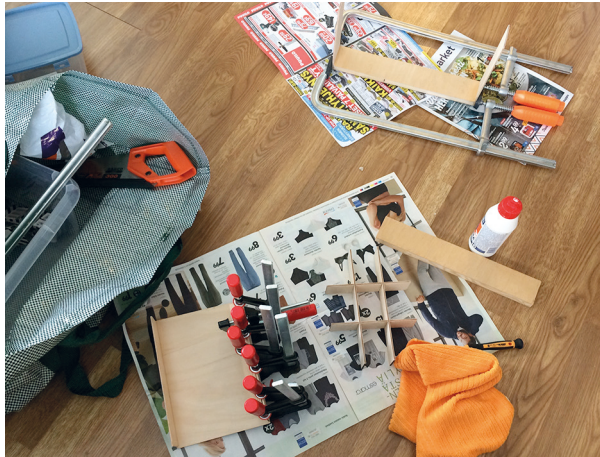
3.3. Rakenne

Understory näyttelyobjektina koostuu kolmiosaisesta vanerirakenteesta. Teoksen leveys on suljettuna 310 mm, avattuna n. 500 mm riippuen siitä, mihin kulmaan siivet avataan. Sen korkeus on 215 mm ja syvyys suljettuna 110 mm ja avattuna n. 200 mm. Kukin kolmesta osasta on toteutettu kuvaamaan yhtä triptyykin osaa. Vaneri materiaalina sopii tarkoitukseen erinomaisesti: se on paitsi kevyttä ja pohjoismaisen estetiikan mukaisesti eleettömän kaunista, myös helppoa työstää. Ennen kaikkea vaneri yhdistyy mielikuvatasolla Suomen puuteollisuuteen, jonka yksi merkittävä artikkeli vanerituotteet ovat. Halusin tuoda työhöni käsityöläisyyden pohjavireen sekä kunnianosoituksena taiteen historialle että omasta mieltymyksestäni pikkutarkkaan käsin tekemiseen. Rakennusvaihe vaatikin systemaattista suunnittelua, avaruudellista hahmottamista, työvaiheiden huolellista noudattamista ja ennen kaikkea tarkkuutta, missä suurta apua oli monivuotisesta kokemuksestäni puutöiden parissa.

Aluksi tein *Understory*sta kapalevymallin hahmottaakseni sen osien suhteet toisiinsa. Ensimmäisen version itse teoksesta valmistin perinteisin puutyömenetelmin käyttämällä sirkkeliä ja vannesahaa. Olin kuitenkin tyytymätön hienotyön tarkkuuteen – teoksen pienen koon takia pienetkin säännöttömyydet nousivat tarpeettoman suureen rooliin. Seuraavan version laadin Illustrator-ohjelmalla vektorigrafiikkana, jonka mukaisesti kävin leikkaamassa teokseen tarvittavat kappaleet kolmen millimetrin paksuisesta koivuvanerista Aalto Fablabissa Epilog Legend 36EXT –laser-

leikkurilla. En halunnut työni profiloituvan digitaalista objektin valmistamista suosivaan *maker*-kulttuuriin, joten hioin laserleikkurin jättämät tyypilliset tummat leikkausjäljet kappaleiden reunoista mahdollisuuksien mukaan pois ennen rakenteen kokoamista liiman ja puristimien avulla. Korpus-osan sisään liimasin puulevyistä sahattuja tukirakenteita, jotta teoksen painopiste pysyisi matalalla ja suurimmat kappaleet kestäisivät paremmin kosteuden vaihteluita, joille vaneri on valitettavan altis.

3.3.1. Vasen siipi

Understoryn siipiosat on toteutettu dioraama- eli maisemamalliperinnettä mukaellen. Hyödynsin molemmissa pienoisrautateiden maisemoinnissa käytettyjä ihmishahmoja mittakaavassa 1/87, joka on tavallisin pienoismalliharrastajien käyttämä kokosuhde. Vasempaan siipeen eli mystis-humanistista metsäsuhdetta kuvaavaan skenaarioon halusin ihmishahmoja, jotka ovat pysähtyneet ihailemaan maisemia ponnisteltuaan ihanteellisille katselupaikoille. Tämä hetki on tuttu jo romanttisesta maalaustaiteesta: sen tunnetuin edustaja lienee romanttisen maisemamaalauksen ikonisimpiin edustajiin kuuluva teos *Vaeltaja sumumeren yllä* (Caspar David Friedrich, 1818). Nykypäivänä oman ponnistelun kautta saavutettu uusien näkymien avautuminen on tuttua sosiaalisessa mediassa jaetuista selfie-kuvista. Yhteistä näille kuville on ihmisen keskeisyys kuvan sommittelussa ja luonnon esittäminen ihmettelyn ja ihailun kohteena, tarkoin valittuna ja rajattuna kohteena, joka esitetään kuvaajansa kokemuksen kehyksinä ja sen kautta

merkityksen saavana sekundaarisena ympäristönä. Primääriympäristön tässä kontekstissa muodostaa juuri kokemusuniversumi, jonka kautta fyysinen maailma jäsentyy oleelliseen ja huomionarvoiseen.

Understoryn vaeltaja on pysähtynyt ihailemaan syksyisen metsän väriloistoa ja satumaista valoa. Runsas ja värikäs luonto levittäytyy hänen edessään saaden hänet mykistymään ja levittämään kätensä kokemusta vastaanottamaan. Hän itse seisoo kuitenkin luonnon ulkopuolella, keskellä tyhjää tilaa. Asetelma korostaa näkemystä luonnosta speaktaakkelina, tapah- tumana jota seuraamme ja johon voimme osallistua tuntien syvää yhteyttä metsään juuri tänä hetkenä, mutta josta voimme jälleen poistua toiseen ympäristöön ja toiseen olemisen tapaan jättäen metsän ja sen todellisuuden taaksemme. Ympäristöjen ja yhteenkuuluvuuksien muuttuminen yhä nopeammin vaihtuviksi on ilmiö, joka helpomman liikkuvuuden ja verkon mahdollisuuksien myötä on normalisoitunut: samana päivänä voi saada merkityksellisiä kokemuksia suomalaisesta metsästä, kaupungin ytimeistä ja Andasibe-Mantadian kansallispuistosta Madagaskarilta. (Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden muutoksista modernina aikana ks. esim. Bauman 2002.)

Siiven kuva on otettu suomalaisesta metsästä, samoilta seuduilta, joita korpus-osan kamera kuvaa. Se on valittu ihanteellisen metsän representaatioksi: valo ja tunnelma välittävät juuri sitä kauneuden, pyhyyden ja rauhan kokemusta, jota metsästä etsitään. Kuvan on ottanut Matti Nikolainen, joka luovutti kuvan käyttöoikeudet teosta varten. Kiinnostava yksityiskohta on se, että koska kuvaaja työskentelee pääasiassa varainhoitoyritykselle, on kuva otettu alun perin metsäyhtiöiden sijoitusrahaston

markkinointitarkoituksiin: se on siis pyritty rajaamaan sellaiseksi metsäluonnon representaatioksi, joka tukee kertomusta romanttisesta metsäsuhteesta. Tässä metsäsuhteessa ihminen kokee luonnon voimaannuttavaksi ja itseään täydentäväksi, mutta tiedostaa myös elinvoimaisen metsän potentiaalin taloudellisena resurssina. Vasen siipi kuvaakin metsäsuhdetta, joka asettaa metsän jalustalle, mutta ihmisen vielä korkeammalle.

3.3.2. Oikea siipi

Oikean siiven täyttää yhdeksän lokeron muodostama lokerikko. Lokeroiminen, asioiden asettaminen kirjaimellisesti tai kuvainnollisesti laatikoihin, joissa niille osoitetaan jokin toiminto, on luokittelun perusmuoto (Star ja Bowker 2000, 10). Nimilaputettuihin lokeroihin asettaminen ei kuitenkaan ole neutraalia toimintaa: kohteisiin liitetään laatikoimisen myötä ominaisuuksia, arvoja ja suhteita, joita niillä ei sitä ennen ollut. Luokitteleminen, määrittelevä ja nimeäminen ovat kielellistä ja käsitteellistä vallankäyttöä, joka hallitsee ajattelumaailmaamme ja jokapäiväistä elämäämme huomaamattomilla tavoilla. Asioiden ja ilmiöiden nimeäminen ilmentää ihmisryhmän (tai jopa koko -lajin) omistus- ja valtasuhteita maailmaan, johon sillä ei ole luonnollista omistajuutta. Ihmisen hallinta- ja käyttöoikeus luontoon kuuluu niin olennaisena osana käsitykseemme ihmislajista, ettei rakenteellisia omistajuuskäsityksiä – kuten asioiden ”valtaamista” nimeämällä ne – olisi todennäköisesti edes mahdollista purkaa järkyttämättä ajattelumme ja olemassaolomme oikeutuksen perusteita.

Toisaalta nimeäminen kertoo arvostuksesta (tai sen puutteesta): Virtanen (1994, 136) mainitsee Bäckmaniin viitaten talonpojat, joilla ei juuri ollut nimiä muille kasveille kuin niille, joista oli jotain hyötyä. Luonnosta nimettiin vain ne osat, jotka liittyivät ihmisen tarpeisiin, muille – kukille, eläimille, ötököille – riitti yleisnimitys, joka kattoi mitä mittavimman lajikirjon. Tämän kontrastiksi oikean siiven luontoa arvioivat ja hyödyntävät ihmishahmot ovat pieniä kuin ötökät. Ihminen, kaikesta vaikutusvallastaan huolimatta, on vain yksi organismi maailmassa – ja puuhun verrattuna vieläpä melko pieni organismi.

Oikea siipi edustaa utilistista metsäsuhdetta. Sijoitin siihen sahauskappaleita Suomen metsäteollisuuden yleisimmin käyttämistä puulajeista: kuusesta, männystä, koivusta ja haavasta. Kappaleet sahasin sirkkelillä sopivanpaksuisista runko- ja oksapuista.¹² Puukappaleita ei kuitenkaan ole nimetty lajinsa mukaan, vaan sen käyttötarkoituksen, joka niille on varattu tässä metsäkuvassa – ne ovat kaikki ”puutavaraa”. Yleisnimitys tuo esiin puiden tosiasiallisen roolin utilistisessa metsäsuhteessa, joka ylevästä metsäpuheesta huolimatta tähtää ennen kaikkea teollisuuden piiriin saatavan puuaineksen ja siitä saatavan hyödyn maksimointiin. Puutavara-luokittelu on kirjoitettu käsin pienille korteille.¹³ Käsin kirjoittaminen, tuo katoava taito, asettuu näin dialogiin metsässä kaunokirjoituksen tavoin kaartuilleen,

¹² *Understoryssa* käytetty puuaines on hankittu eettisistä syistä vahingoittamatta eläviä puita teosta varten. Käytetty puumateriaali representoi metsäteollisuuden hakkuita, mutta kyse on maastosta kerätyistä oksapudokkaista ja myrskykaadoista.

¹³ Kortit kirjoitti kauniilla käsialallaan isäni Pekka Juutilainen, metsiä rakastava mies, joka on antanut minulle nimet monelle suurelle ja pienelle asialle.

mutta nyt sirkkelin siististi ja koneellisesti tasamittaan pätkimän puuaineksen kanssa. Pienten puukiekkojen seassa puuhailee metsäteollisuuden toimijoita metsänhoidollisissa toimenpiteissä. Touhukkaille pikku metsureille suojavarusteineen ja moottorisahoineen metsä on tässä: siististi sahattuna, järjestettynä ja työstettynä. Vasemmassa alalaidassa savottansa valmiiksi saanut metsänhoitaja tähyilee jo uutta hoitokohdetta – edessään siintelevää vasemman siiven metsämaisemaa. Vai nauttiiko hän elvyttävästä metsäluonnosta?

3.3.3. Korpus

Korpus-osa sijoittuu installaation keskelle ja siten luontevasti eräänlaiseen pääosaan. Tämä sijoittelu ei ole sattumaa, sillä siihen tiivistyy eniten kysymyksiä herättävä – ja vähiten vastauksia tarjoava – osa metsäsuhteiden problematiikkaa. Korpus kuvaa primitivististä metsäsuhdetta, joka nostaa ensisijaiseksi arvoksi metsän oikeuden monimuotoiseen ja luonnonmukaiseen kehitykseen. Salla Tuomivaara kirjoittaa Linkolaan viitaten vahvimman oikeudesta, jolla ihminen syrjii itseään paljon suurempaa joukkoa itsensä kaltaisia, tuntevia eläviä olentoja (Tuomivaara 2008, 29). Valtan ja sen kyseenalaistamisen teemat ovat primitivistisen metsäsuhteen ytimessä. Morse (1993, 114) puhuu mediainstallaatioiden yhteydessä identiteetin ja vallan välitysprosesseista. Valtasuhteiden luonnollistaminen näkökulmien kautta on osa jokapäiväistä mediaa, joten vallan purkaminen tai sen mahdollisuuden tarjoaminen on luontevaa asettaa juuri media-alustalle.

Korpus-osan täyttää reaaliaikainen kuva metsästä. Kuvassa näkyy kaistale suomalaista korpityypin metsää: harvakseltaan seisovia kuusia kumpuilevassa sammaleisessa rinteessä, kivikkoa ja taaempaa tiheämpää kuusimetsää. Etualalle on kaatunut ylivuotinen kuusenrunko, joka maatu-essaan hiljaksiin painuu syvemmälle sammaleeseen. Teoksen esillepanon aikaan maassa on vielä lunta, jota pudonneet neulasen kirjavaivat. Mitään kummempaa keskikohtaa tai katseenvangitsijaa kuvassa ei ole: tällaista metsää löytyy pitkin Suomea. Jos kuvaa katsoo kyllin pitkään, näkee valon siirtyvän tai ehkä jonkin eläimen piipahtavan näkökentässä. Kenties vasta silloin ymmärtää kuvan olevan video, tarkemmin reaaliaikainen video. Kuvassa oleva metsä on olemassa juuri tällaisena, juuri nyt, ei kovinkaan kaukana meistä.

Kamera, joka metsää kuvaa, on sijoitettu Helsingin lähistöllä sijaitsevalle järviylängölle, metsään, jossa olen käynyt varhaislapsuudestani lähtien. Alue on enimmäkseen virkistyskäytössä, mutta kirveenkoskematon se ei ole – muutamia vuosia sitten aivan kuvausalueen lähistöltä kaadettiin muutama hehtaari puuta. Kuvassa näkyvät puut saatetaan sekin kaataa jonakin päivänä, mutta toistaiseksi tämä kolkka metsää on varsin vähän suorassa ihmiskontaktissa lukuun ottamatta satunnaista marjastajaa tai sienestäjää. Valitsemani kuvakulma ja rajausta eivät toki ole sattumaa vaan tulkintaa; kuten aiemmin Koskeen (2007, 81) viitaten huomioin, valittaessa kuvauskulmaa valitaan se, mitä kuvan sisään jää ja mitä jää ulos.

Reaaliaikainen metsäkuva muistuttaa verkkaisuudessaan *Norppa-liveä*. *Understorya* pitkäänkään tuijottamalla ei kuitenkaan näe norppaa, hyvin todennäköisesti ei myöskään karhua, hirveä, kalasääskeä tai

liito-oravaa. Kuvassa on ainoastaan metsää vailla erityismerkityksiä tai pääesiintyjä. Tapahtumia pulppuavaan mediaan tottunut katsoja saattaa olla pettynyt. Ärsykkeiden puuttuessa kuvan samanaikaisuutta ei ehkä edes tajua. Metsän itseisarvo on kuitenkin tapahtumattomuus, hitaus, mielenkiinnottomuus – ja toisaalta se valtava tapahtuminen, kasvaminen, muuntuminen ja kuhina mikä tässä ja kaikissa metsissä on jatkuvasti meneillään, kiehtoipa se ihmissilmää tai ei. Elollisuus on läsnä ja samanaikaista, vaikka se ei ylittäisi ärsykekynnystämme.

Alati nälkäistä ihmissilmän katsetta ruokkiva kamera tuo metsään tarkkailun, valvonnan ja jopa tirkistelyn aspektin. Ikkuna metsään päästää ihmisen näkemään metsän vailla ihmisen läsnäoloa. Kuitenkin jo kamera on läsnäoloa; ja antroposeenin aikakaudella ihminen on kaikkialla, sillä vaikutuksemme tunkeutuu pienimpiinkin organismeihin muuttaen ja manipuloiden niitä. Posthumanistisen näkemyksen mukaan luonnon ja kulttuurin raja hämärtyy, kun teknologia laajentaa ihmisen luonnollisia rajoja yli fyysisten kykyjen ja aivokapasiteetin ja toisaalta tekee kulttuurin ja luonnon yhteenkietoutumista – kuten talousmetsästä – luonnollisen. (Lummaa ja Rojola, 19.) Ihmisen vaikutus planeettamme toimijaverkossa on jumalan kaltaisesti kaikkialla läsnä oleva: kun kuljetaan vuorovaikutussuhteita taaksepäin (tai eteenpäin), havaitaan, että ihminen on mukana kaikissa tarinoissa, tavalla tai toisella. (Lummaa 2014, 273.)

Korpus-osa representoi elollisuutta, läsnäoloa, olemassaoloa ja merkitystä, ja samalla aikaa toisaallaoloa, etäisyyttä ja merkityksettömyyttä. Onko siellä jossain oleva metsä merkityksellinen? Onko kuvassa näkyvällä metsällä itseisarvo elää ja kehittyä omassa tahdissaan, olla tapahtumaton,

olla paikallaan, olla möllöttä ja olla silti kiinnostava? Korpus-osa representoi todellisuutta, representaation sijasta presentaatiota sellaisena kuin kykenen sen välittämään. Siinä mielessä korpuksen kuva kertoo sen varsinaisen understoryn: metsän tarinan sellaisena kuin metsä sen kertoo.

3.4. Tekninen rakenne

Understoryn tekninen puoli koostuu kolmesta fyysisestä osasta: päätelaitteesta, kamerasta ja reitittimestä. Nämä kolme muodostavat palvelimien kautta yhdistettynä kokonaisuuden, jonka kautta metsästä saadaan reaaliaikaista videokuvaa. Periaatteessa yksinkertainen tekninen malli vaati kohtuullisesti työtä ja erilaisia kokeiluja toimiakseen. Teknisenä tukihenkilönä työssäni toimi toinen New Media Design and Production –maasterikoulutusohjelman opiskelija, Joonas Juutilainen, jonka avulla kokonaisuus saatiin lopulta toimimaan mallikkaasti hyvin haastavissakin olosuhteissa.

3.4.1. Päätelaite

Päätelaitteeksi valitsin jo varhain tabletin, jonka koko ja muoto vastasivat parhaiten visiotani kevyestä ja liikuteltavasta teoksesta. Tabletiksi tarkentui Applen iPad 128 Gt Wi-Fi + Cellular, jonka mobiiliverkkoyhteys tekee siitä näyttelytilan Wi-Fi-verkosta (tai sen puuttumisesta) riippumattoman. Kyseisen tabletin tarkkapiirtoinen Retina-näyttö riittää hyvälaatuisenkin

videokuvan välittämiseen, ja sen pyyhkäisyyn ja näpäytykseen perustuva mobiilikäyttöliittymä on näyttelyolosuhteissa vaivaton.

3.4.2. Kamera

Understoryn korpus-osa on esittää metsää samaan aikaan toisaalla. Tämän toteuttamiseksi tarvittiin siis kamera, joka täyttäisi seuraavat vaatimukset:

- säänkestävä ympäri vuoden Suomen olosuhteissa
- välittää reaaliaikaista videokuvaa mobiililaitteeseen
- toimii langattomalla yhteydellä

Nämä ehdot osoittautuivat yllättävän vaikeiksi toteuttaa. Valvontakamerat kuvasivat videokuvaa, mutta useimmat niistä toimivat vain saman verkon yhteydessä. Riistakamerat taas lähettivät mobiiliverkon kautta dataa, mutta mahdollisuudet rajoittuivat still-kuviin ja pisimmillään 60 sekunnin video-pätkiin, jotka kamera toimittaa annettuun sähköpostiin tai ftp-palvelimelle.

Pitkän tutkinnan ja vertailun jälkeen päädyin Opticam O3 v2 HD -kameraan, joka täytti mainitut ehdot. Kamera lähettää laadukasta 720p-videokuvaa ja kuvaa myös öisin sisäänrakennetun infrapunaväläytin avulla. Kameran puolesta puhui myös valmius mobiililaitteeseen helposti asennettavaan sovellukseen.

Kamera kiinnitettiin puuhun (puuta vahingoittamatta) noin silmän korkeudelle maasta (vertailukohtana omien silmien korkeus maasta) ja sen yhteyteen sijoitettiin virtalähde, tässä tapauksessa jatkojohto, joka yhdistyy 50 metriin metsänpohjalla kiemurtelevaa jatkojohtoa, joka puolestaan yhdistyy toiseen 50 metriin metsänpohjalla kiemurtelevaa jatkojohtoa. Kukin liitos on suojattu kosteudelta. Kameran on tarkoitus olla paikoillaan ainakin vuosi: se lähettää videokuvan lisäksi kerran 10 minuutissa kuvan määrätylle palvelimelle. Kenties näistä kuvista syntyy jossain vaiheessa vielä uusi projekti.

3.4.3. Reititin

Kameran vaatima langaton verkko järjestyi reitittimellä. Varmistaakseni yhteyden sekä 4G- että 3G-verkossa¹⁴ yhdistin kameran D-Link DWR-921-LTE-modeemiin, joka tarjoaa Wi-Fi-tukiaseman kaksitaajuuksisella 4G LTE¹⁵- ja 3G-tuella. Reititin piti asentaa ulos, jotta se olisi mahdollisimman lähellä kameraa. Se ei kuitenkaan ole kameran tavoin säänkestävä, joten päädyin sijoittamaan sen n. 35 metrin etäisyydelle kamerasta kylmään, mutta sateelta suojattuun varastotilaan, jossa sen saattoi myös liittää virtalähteeseen. Reititintä ja sen virtalähdettä suojaa kosteudenkestävä

¹⁴ Mobiiliteknologian ns. kolmas ja neljäs sukupolvi (*3rd / 4th Generation*), nykyisin yleisimmin käytössä olevat mobiilitiedonsiirtotekniikat.

¹⁵ *Long Term Evolution* -tekniikka, joka siirtää tietoa tukiasemasta päätelaitteeseen 3G-tekniikkaa nopeammin.

suojalaatikko, jonka läpinäkyvän seinän läpi kautta signaalien toimivuutta voidaan seurata laatikkoa turhaan avaamatta.

3.4.4. Palvelin ja sovellukset

Reititin yhdistettiin LTE:n kautta WANiin¹⁶ ja sille otettiin julkinen IP-osoite¹⁷. Kamera yhdistettiin WLANilla¹⁸ reitittimeen ja osoitteen reitittämiseksi DDNS-palvelimeen¹⁹. iPad yhdistettiin myös LTE:n kautta WANiin. iPadin applikaatiolle annettiin DDNS-osoite, jota kautta se pääsi kiinni reitittimen julkiseen mutta vaihtuvaan IP-osoitteeseen, ja edelleen ohjatun portin kautta kameran sisäverkon IP-osoitteeseen ja porttiin.

Sopivaa sovellusta joutui kuitenkin etsimään. Ensisijaisesti suositeltu EZlink-sovellus ei toiminut. Seuraavaksi testasin iOS-laitteille eli Applen käyttöjärjestelmille suositeltua Cloud IPC:tä, joka alkuun vaikutti lupaavalta. Se oli kuitenkin suunniteltu natiiviksi iPhoneille ja välitti kuvan iPadille valitettavan heikolla resoluutiolla. Sovellus näytti videokuvan päällä osin valinnaista dataa: kameran nimen ja kellonajan, joka olisi saattanut olla mielenkiintoinenkin tieto, mutta myös datavirran kunkin hetkisen tilan.

¹⁶ *Wide Area Network*, tiedonsiirtoverkko, joka peittää laajoja maantieteellisiä alueita.

¹⁷ Internetin protokolla- eli yhteyskäytäntöosoite, jonka perusteella tietoliikenne ohjautuu.

¹⁸ *Wireless Local Area Network*, langaton lähiverkkotekniikka, jolla verkkolaitteita voidaan yhdistää toisiinsa.

¹⁹ *Dynamic Domain Name System*, verkon nimipalvelujärjestelmä, joka muuntaa verkotunnuksia IP-osoitteiksi.

Viimeksi mainittu oli teoksen tarkoituksiin tarpeeton tieto, jota ei harmillisesti saanut poistettua näkyvistä. Tästä ja kurjasta resoluutiosta johtuen päädyin tutkimaan yhä uusia sovellusvaihtoehtoja, joihin lukeutuivat mm. iCamViewer, IPCamViewerLite sekä OWLR. Vasta maksullinen Foscama Pro Multi IP Camera Viewer osoittautui vaatimukset täyttäväksi applikaatioksi. Sen kuvanlaatu on ratkaisevasti parempi, eikä videon päälle välity tarpeetonta datainformaatiota.

Uudeksi haasteeksi muodostui videokuvan muoto: Foscama Pro näyttää kuvan pitkänmallisena laajakuvana, kun alun perin käyttämäni Cloud IPC:n kuvasuhde vastasi tabletin näytön kokoa. Siirtyessäni Foscama Prohon olin jo valmistanut teoksen vanerirakenteet. Näytön eteen tulevan vanerilevyn aukko osoittautui väärän malliseksi, ja jouduin myöhemässä vaiheessa leikkaamaan etukappaleen uudestaan ja uusimaan tämän osan rakenteesta uuden kuvasuhteen mukaiseksi.

3.5. Esillepano

Understory on ensimmäisen kerran julkisesti esillä Otaniemen Harald Herlin -oppimiskeskuksessa. Näyttelytila on lasinen vitriini, jonka lasinen ylin hylly on sopivasti aikuisen silmien tasalla. Tämä mahdollistaa teoksen tutkimisen kyllin läheltä, jotta pienimmät yksityiskohdat voi havainnoida. *Understoryn* valaiseminen on tarkasti harkittava asia, sillä liiallinen ja väärin suunnattu valo häivyttää korpus-osan näytön näkyvyyden, liian vähäinen taas jättää siipien yksityiskohdat liian hämärään. Sopiva

tarkastelukorkeus onkin erinomaiseksi eduksi työn esillepanossa. Vitriinissä on kunkin hyllyn yläpuolella kohdevalo, jota voi tarvittaessa käyttää. Tilassa on myös yleisvalo.

Ääntä teokseen ei kuulu. Se ei olisi mahdottomuus tekniikan tai konseptin kannalta, mutta puntaroituani asiaa huolellisesti tulin siihen johtopäätökseen, että äänimaailma heikentää teoksen sanomaa. Eri osat kuvaavat erilaisia metsämielikuvia, joista jokaisella on oma äänimaisemansa. Kamera voisi välittää metsän ääntä, mutta tuo äänimaailma kattaisi myös kamerasi ulkopuoliset tekijät. Mahdolliset hälyäänet ja havaittuun maisemaan kuulumattomat audioärsykkeet toisivat installaatioon tarpeettomia ulottuvuuksia. En myöskään halua rinnastaa työtäni niinkään audiovisuaalisiin taiteisiin, kuten elokuvaan, vaan koen kuvataiteen ja esitystaiteen läheisemmiksi vertailukohdiksi. On kuitenkin mahdollista, että tulevaisuudessa liitän teokseen ääntä.

Harald Herlin -oppimiskeskuksen näyttelytila tuo *Understoryyn* elementin, jota siihen ei alkuperäisessä suunnitelmassa kuulunut: lasin, jonka läpi teosta tarkastellaan. Katsojaa ja teosta erottava lasi jakaa tilan kahteen: teoksen sisäiseen ja ulkoiseen tilaan, taiteen ja tarkastelijan tilaan sekä suljettuun ja suojattuun mutta silti katsella altistettuun tilaan sekä sitä ympäröivään, ulkopuolelle erotetun tarkkailijan katseen tilaan. Installaatiotaiteelle ominainen katsojan ja teoksen yhteinen fyysinen tila halkaistaan. Kumpi on eristetty – kokija ulkopuolelle vai teos sisäpuolelle? Tekeekö lasi teoksesta enemmän ”taidetta” tai uskottavamman näyttelyobjektin, nostaa-ko se sen implisiittistä arvoa vai vieraannuttaako se sen katsojasta? Näihin kysymyksiin on vaikea vastata ennen näyttelyn pystyttämistä ja valmiin

installoinnin tutkimista.

Understoryn esille asettaminen tapahtuu seuraavasti. Teos on fyysisiltä mittasuhteiltaan varsin kohtuullisen kokoinen. Sen pystyttämisessä on kuitenkin ensisijaista huomioida tukeva sijoittelu eli siipien avaaminen sopivasti, jotta sisäosa on kunnolla näkyvissä ja teos pysyy vakaasti pystyssä. Korpus-osan kansi nousee paikaltaan ja mahdollistaa tabletin kytkemisen virtalähteeseen (jonka johdolle on korpuksen takaseinässä oma ulostuloaukko) ja paikalleen asettamisen. Tabletista avataan FoscamPro Multi IP Camera Viewer -sovellus, tarkistetaan että se ottaa etäyhteyden kameraan, käännetään tabletti vaakaan jolloin kuvakin kääntyy oikeaan kokoonsa, liu'utetaan tabletti varovaisesti paikoilleen ja suljetaan kansi. Tabletti on asetettu pysymään näyttötilassa: niin kauan kuin virtajohto on kiinni ja sovellus on päällä, tabletti ei mene virransäästötilaan vaan välittää kuvaa metsästä. Virtajohto on luonnollisesti kiinnitettävä pistorasiaan; johdon sijoittaminen näyttelytilaan turvallisesti ja näyttelykokemusta häiritsemättömästi onnistuu parhaiten, mikäli se voidaan kiinnittää tarrakiinnikkeillä tai teipillä näyttelyrakenteiden suuntaisesti. *Understorya* varten on olemassa kaksi virtajohtoa, musta ja valkoinen, joista käytetään sitä, joka sulautuu kuhunkin näyttelytilaan paremmin. Tarvittaessa virtajohtoa jatketaan jatkojohdolla.

Understory on esillä Harald Herlin -oppimiskeskuksessa 17.4.–7.5.2018. Teos tullaan näkemään myös muissa näyttelyissä, ensimmäisenä Kouvolassa, jonne se siirtyy elokuussa 2018.

LUKU 4. TARKASTELU

Tässä opinnäytteessä otin tehtäväkseni tutkia suomalaisen metsäsuhteen taustoja ja ilmenemismuotoja. Lähestyin asiaa kulttuurintutkimuksen näkökulmasta olettaen metsäsuhteet kertomuksiksi, jotka on rakennettu tukemaan tiettyä näkökulmaa. Hyödynsin tutkimuksessani presentaation käsitettä kuvaamaan todellisuuden, mielikuvien ja esitystavan suhdetta toisiinsa, tässä tapauksessa sitä, miten metsää ja ihmisen suhdetta siihen kuvataan eri yhteyksissä ja millaiset diskurssit esitystapoihin vaikuttavat.

Opinnäytteeni taiteellisessa osassa kuvasin installaation keinoin tutkimukseni tuloksia eli suomalaisen metsäsuhteen eri aspekteja. Installaatiossa pohdin myös metsän olemassa- ja läsnäoloa ihmisestä erillisenä sekä median mahdollisuutta välittää representoimaton elollisuus kokijalle.

4.1. Tulosten esittely

Opinnäytteeni teoriaosassa esittelen nykypäivänä ilmeneviä metsän representaatioita ja osoitan niiden ristiriitaisuuden. Esitän argumentin suomalaisten tiiviin ja tunnepitoisen metsäsuhteen pitkien perinteiden kuvitteellisuudesta. Väitän, että metsien merkitys suomalaisille on osa 1800-luvulla alkanutta kansallisen identiteetin muokkaus- ja ylläpitoprojektia, joka hyödynsi ajan romanttista aatesuuntausta metsän, etenkin havumetsän, asettamisessa kansalliseksi symboliksi. Mielikuva suomalaisista metsäkansasta palveli kansallisen identitifikaation kohteena, mutta ei perustunut perinteiseen talonpoikaiseen metsäsuhteeseen vaan yleiseurooppalaiseen kansallisromantiikkaan, joka näkyi myös muiden kansojen samanaikaisissa

kansallisissa projekteissa. Tämä kertomus on kuitenkin niin laajalle levinnyt ja syvästi omaksuttu, ettei sitä juuri kyseenalaisteta.

Kansallisromanttisen metsän ihannoinnin rinnalla suomalaisessa metsäsuhteessa kulkee kuitenkin muitakin kertomuslinjoja. Kutsun niitä Pietarisen luokittelun mukaisesti utilistiseksi, humanistiseksi, mystiseksi ja primitivistiseksi suhteeksi metsään. Kussakin suhteessa on eri tavalla painottunut näkökulma ihmiseen ja metsään sekä näiden väliseen vuorovaikutukseen. Tämä selittää myös ristiriitaiset metsämielikuvat. Erilaiset ihmis- ja metsäkuvat tuottavat erilaisia mielikuvia metsästä, kun havaintoa suodatetaan tietyn näkökulman ja ajattelumallin kautta.

Näitä mielikuvia ja esityksiä käsittelen representaation käsitteen kautta. Representaatio edustaa jotakin ilmiötä tai objektia tarkoituksellisesti rajatulla ja rakennetulla tavalla. Esittämisen tavan valinta myös rakentaa todellisuutta ja luonnollistaa asiantiloja. Tällä logiikalla metsien representoiminen Suomen symbolina ja suomalaisten representoiminen metsäkansana on muokannut runsaan sadan vuoden aikana sosiaalisen todellisuuden siten, että suomalaiset identifioituvat voimakkaasti metsäkertomukseen ja kokevat olevansa pitkän metsissä viihtymisen perinteen jatkajia.

Näen representaatiot kertomuksina, jotka tarinallistavat tiettyä metsään suhtautumisen tapaa, ja joita voidaan hyödyntää myös erilaisen näkökulmien tarpeisiin. Argumentoin, että utilistista metsäsuhdetta edustavat metsäteollisuuden toimijat käyttävät humanistisen ja mystisen luontosuhteen kertomuksia oman agendansa ajamiseen. Niiden avulla luodaan mielikuva toimijasta, jonka suhde metsiin on luonnonromanttinen ja kansallismielinen, ja häivytetään sitä tosiasiaa, että metsäteollisuus

perustuu näiden samaisten metsien hakkaamiseen. Mielikuvatyö on tietoista ja vertautuu Suomen maakuva-työhön, joka osaltaan tukee tätä toimintaa. Toisaalta mielikuva hakkuutoiminnan isänmaallisuudesta on syvälle juurtunut, eikä sitä ole helppo erottaa metsän ihailun ja arvostuksen kertomuksesta sen ristiriitaisuudesta huolimatta – metsän ihailussa kulkeva taloudellinen juonne on ollut mukana kansallisessa projektissa alusta lähtien.

Näiden kertomusten pohjalta rakensin työni taiteellisen osan, mediainstallaatio *Understoryn*. *Understory* muodostuu kolmesta toisiinsa yhteydessä olevasta osasta, jotka kuvaavat erilaisia metsäsuhteita. Triptyykin muoto on lainattu uskonnollisesta taiteesta, minkä kautta tuon teokseen pohdittavaksi kysymyksen Suomen metsien asemasta suomalaisuuden sakraalina symbolina. Triptyykin siipiosat kuvaavat mystis-humanistista ja utilistista metsäsuhdetta, jotka vaikuttavat asettuvan vastakkain, mutta todellisuudessa kietoutuvat osin yhteen. Siipiosat on toteutettu dioraamatyyliä hyödyntävällä tekniikalla, ja niissä esiin nousevat kysymykset ihmisen asemasta ja oikeuksista sekä ihmisen tarpeesta hallita ja hyötyä luonnosta.

Korpus-osan primitivististä metsäsuhdetta kuvaava mediaisuus välittää suoraa kuvaa suomalaisesta metsästä. Mediyhteyden kautta luon elollisen samanaikaisen läsnäolon installaatioon. Samaan aikaan toisaalla tapahtuva metsä ilman ihmistä ei tarjoa samoja suuria tunteita kuin metsästä rakennetut representaatiot. Päinvastoin, metsän tapahtumattomuus haastaa ärsyketulvaan tottuneen kokijan ja asettaa kysymyksen ihmisestä riippumattoman kertomuksen mahdollisuudesta: sellaisen kertomuksen, joka ei ole ihmisen rakentama eikä ihmiselle suunnattu.

4.2. Prosessin reflektointi ja kritiikki

Valitsemani teoreettinen lähestymistapa huomioi metsäsuhteet vain kulttuurisesta näkökulmasta. Esimerkiksi taloudellisiin intresseihin viitataan vain niiltä osin kuin niillä on kulttuurista merkitystä, enkä senkään vertaa, että piirtäisin kokonaiskuvan sosioekonomisesta todellisuudesta, jonka perusteella metsätaloudellisia päätöksiä on tehty ja tehdään. Mielenkiintoni kohde on kuitenkin metsäsuhteiden kautta rakentuva kuva suomalaisesta kulttuurista ja suomalaisuudesta käsitteenä, enkä paneudu niinkään metsiä koskeviin realiteetteihin kuin siihen, miten näistä realiteeteista kerrotaan ja miten ne representoidaan. Kuten Varto (2017, 63) asian ilmaisee: *”Episteme tekee todellisuutta saamalla näkyväksi joitakin ilmiöitä ja jättämällä toiset ilmaantumatta.”*

Representaatioiden tutkimuksen ongelma on kuitenkin niiden kontekstisidonnaisuus. Tutkijan omat lähtökohdat ja tutkimusintressit vaikuttavat tutkimusaineiston valintaan kuten myös aineiston tulkintaan. Esittäessäni arvion representaation totuudenmukaisuudesta ja merkityksistä luon mittapuun, joka perustuu omiin näkemyksiini asiasta. Vaarana on representaatioiden ylitulkinta ja yleistäminen sellaisiin yhteiskunnallisiin prosesseihin, joihin ne eivät ensisijaisesti liity. (Törrönen 2010, 276, 290, 303–304.) Pyrin siis rajaamaan tulkintani vain kulttuuriin esittämisen tapoihin, vaikka vedänkin johtopäätöksiä koskemaan muitakin elämän alueita.

Metsäsuhteiden tutkimisen koen hyödyllisenä, vaikka käsitteiden muodostaminen ja niiden kanssa operoiminen vaatii jatkuvaa tarkentamista ja kriittistä uudelleenarviointia. Itse ”metsäsuhde”-sanakin on käsittääkseni melko uutta perua. Itse asiassa epäilen, että koko käsite on metsäteollisuuden toimijoiden laajempaan käyttöön lanseeraama. Suomen Metsämuseo Luston (jota rahoittaa metsä- ja puutalousalan toimijoiden perustama säätiö) apulaisjohtaja Leena Paaskoski luonnehtii metsäsuhteita näin:

”Metsäsuhdeajattelu auttaa eri osapuolia keskustelemaan keskenään. Keskustelu on hankalaa, jos mietitään vain motoja, motteja ja hakkuita. Metsäkeskustelu mahdollistuu paremmin, jos aihetta lähestytään metsäsuhteiden näkökulmasta, jolloin erilaiset arvot tulevat huomioituiksi.” (Laukkanen 2018.)

Metsäsuhteita-hankettakin vetävät Lusto ja Metsämiesten Säätiö, jonka tarkoitus on metsäalan kehittäminen ja tukeminen (Metsämiesten Säätiö 2018). Saattaa siis olla, että koko metsäsuhde on osa utilistisen metsään asennoitumisen mystis-humanistista mielikuvatyötä, johon metsäala on pakotettu turvautumaan mm. 80-90-lukujen vaihteen metsiensuojeluliikkeen ryhdyttyä esittämään äänekästä kritiikkiä metsätaloutta kohtaan. Toisaalta käsitteiden alkuperää olennaisempi on niille annettu sisältö. Pietarisen luokittelu utilistiseen, humanistiseen, mystiseen ja primitivistiseen metsäasenteeseen on sekin hyödyllinen ennen kaikkea käsitteellisenä työkaluna; Pietarisen luokkia ei empiirisessä kenttätutkimuksessa ole sellaisenaan

havaittu. Sen sijaan esimerkiksi metsänhoitajien suhtautumisen metsään on todettu ilmentävän utilistisen lisäksi monia erilaisia asenteita, vaikka utilistinen hyötynäkökulma on hallitseva. Tämä ilmenee kielenkäytössä: Riikka Saarimaan tutkimuksen mukaan metsänhoitajat tiedostavat metsän ekosysteeminä ja tuntevat metsän hyvinvoinnin merkityksen, mutta he puhuvat metsästä kokonaisuuden sijaan puuna. (Saarimaa 1994, 144–146.)

Samaa aihetta voitaisiin siis lähestyä aivan eri tulokulmasta ja saada aivan erilaisia tuloksia. Tämä juuri tekee metsäkertomukset mielenkiintoisiksi. Metsäkertomukset elävät ja kasvavat kuten metsä, kukoistaen ja rappeutuen, kaatuen ja maatuen, yhä uutta versoa sammaleesta kasvattaen.

LUKU 5. PÄÄTÄNTÖ

Ryhtyessäni laatimaan opinnäytettäni halusin tuoda esille erilaisia näkökulmia suomalaiseen metsäsuhteeseen, mutta myös pohtia metsää metsäsuhteen eli erilaisten kertomusten ja arvotusten ulkopuolella sekä tämän esittämisen mahdollisuutta. Työn edistyessä tämä aspekti alkoi kiinnostaa minua yhä enemmän. Tiedostan presentaation periaatteellisen mahdottomuuden: en voi esittää mitään, mikä ei kävisi useampaan kertaan tulkinnan ja käsitteellistämisen linssien ja siivilöiden kautta. Silti haluaisin jatkaa luonnon esittämisen tutkimista. Erityisesti minua kiinnostaa median rooli. Luonnon digitaalistuminen, elollisuuden ja kokemuksen välitteisyys ja havainnon laajeneminen (ja samalla suppiloituminen) digitaalisen median avulla on alue, johon toivon voivani paneutua myöhemmin vielä syvemmin.

Mikä siis on metsän kertomus? Posthumanistiseen henkeen voitaisiin ajatella, että se on vasta paljastumassa, jos ja kun ihmisen katse alkaa kääntyä pois itsestään ja suuntautua myös muihin elollisiin, niiden riippumattomuuteen ihmisestä ja siihen yhteiseen kohtaloon, jonka silti jaamme. Toisaalta kertomusta ei ehkä ole. Ehkä metsän kertomus on narratiivin poissaoloa, tarinattomuutta, olemista tässä hetkessä ja ikuisuudessa, kaikkialla ja kuitenkin katseen ulkopuolella. Ehkä understory on juuri sitä: suurten puiden alla olevien varjojen tarinaa juuri siinä näkökentän laidan ulkopuolella.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Julkaistut

Anderson, B. 1991. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. 224 s. Lontoo: Verso. ISBN 0-86091-546-8.

Anttonen, V. 1994. *Ihmisen ja maan rajat. 'Pyhä' kulttuurisena kategoriana*. 218 s. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. ISBN 951-717-919-7.

Bauman, Z. 2002. *Notkea moderni*. 264 s. Tampere: Vastapaino. ISBN 951-768-102-X.

Bergman, M. 2010. Presentaatio vai representaatio? Charles S. Peircen perseptioteorian merkilliset vaiheet. Teoksessa: Knuuttila, T. ja Lehtinen, A. P. (toim.): *Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. S. 75–93. Helsinki: Gaudeamus. ISBN 978-952-495-137-1.

Bishop, C. 2005. *Installation Art. A Critical History*. 144 s. New York: Routledge. ISBN 0-415-97412-7.

Clayton, S. ja Opatow, S. 2003. Introduction: Identity and the Natural Environment. Teoksessa: Clayton, S. ja Opatow, S. (toim.): *Identity and the Natural Environment. The Psychological Significance of Nature*. S. 1–24. Cambridge: The MIT Press. ISBN 0-262-53206-9.

Dixon, S. 2007. *Digital Performance. A History of New Media in Theater, Dance, Performance Art, and Installation*. 807 s. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology. ISBN-13 978-0-262-04235-2.

Hall, S. 1999. *Identiteetti*. 285 s. Tampere: Vastapaino. ISBN 951-768-056-2.

Harrison, R. P. 1992. *Forests. The Shadow of Civilization*. 304 s. Chicago: The University of Chicago Press. ISBN-13 978-0-226-31806-6.

Julkunen, E. ja Kuusamo, A. 1987. Kansallis/omaisuus. Metsän mielikuvat isänmaallisissa lauluissa ja metsämainoksissa. Teoksessa: Reunala, A. ja Virtanen, P. (toim.): *Metsä suomalaisten elämässä = Forest as a Finnish Cultural Entity. Monitieteellinen seminaari 18.–19.12.1986*. Helsinki: Suomen Metsätieteellinen Seura. Silva Fennica 1987, Vol. 21 N:o 4. S. 351–361.

Karhunkorva, R., Paaskoski, L., Matila, A. ja Arnkil, N. 2016. *Merkityksellinen metsäkulttuuri*. 27 s. Tapion raportteja nro 10. Helsinki: Tapio. ISBN 978-952-5632-38-5.

Keto-Tokoi, P. 2011. Suomen symboli. Teoksessa: Keto-Tokoi, P. ja Kuuluvainen, T.: *Suomalainen aarniometsä*. S. 31–53. Helsinki: Maahenki. ISBN 978-952-5870-06-0.

Kivi, J. 2004. *Kaunotaiteellinen eräretkeilyopas*. 208 s. Helsinki: Taide. ISBN 951-608-050-2.

Knuuttila, T. ja Lehtinen, A. P. 2010. Johdanto: Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Teoksessa: Knuuttila, T. ja Lehtinen, A. P. (toim.): *Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. S. 7–31. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. ISBN 978-952-495-137-1.

Koski, K. 2007. *Augmenting Theatre. Engaging With the Content of Performances and Installations on Intermedial Stages*. 236 s. Rovaniemi: Lapin yliopisto. ISBN 978-952-484-093-4.

Kovalainen, R. 2017. *Kiero ja villiintynyt. Yhtä kaikki, ensimmäinen kirja*. 152 s. Helsinki: Musta taide, Maahenki. ISBN 978-952-301-085-7.

Kovalainen, R. ja Seppo, S. 2009. *Metsänhoidollisia toimenpiteitä*. 200 s. Helsinki: Hiilinielu tuotanto ja Miellotar. ISBN 978-952-99113-4-9.

Kovalainen, R. ja Seppo, S. 2006. *Puiden kansa*. 200 s. Helsinki: Hiilinielu tuotanto ja Miellotar. ISBN 978-952-99113-1-9.

Laaksonen, H. ja Kalliola, I. 2017. *Tulevaisuuden kuusi*. 60 s. Helsinki: Metsäkustannus. ISBN 978-952-6612-96-6.

Lehmonen, H. 2014. Metsäsuunnitelma ja puuston arviointi. Teoksessa: Rantala, S. (toim.): *Metsäkoulu*. S. 229–244. Helsinki: Metsäkustannus. ISBN 978-952-6612-27-0.

Leikola, M. 1987. Metsien hoidon aatehistoriaa. Teoksessa: Reunala, A. ja Virtanen, P. (toim.): *Metsä suomalaisten elämässä = Forest as a Finnish Cultural Entity. Monitieteellinen seminaari 18.–19.12.1986*. Helsinki: Suomen Metsätieteellinen Seura. Silva Fennica 1987, Vol. 21 N:o 4. S. 332–341.

Leppänen, M. ja Pajunen, A. 2017. *Terveysmetsä. Tunnista ja koe elvyttävä luonto*. 297 s. Helsinki: Gummerus. ISBN 978-951-24-0717-0.

Lummaa, K. 2014. Antroposeeni ja objektien ekologia. Teoksessa: Lummaa, K. ja Rojola, L. (toim.): *Posthumanismi*. S. 265–288. Turku: Eetos. ISBN 978-952-67966-6-6.

Lummaa, K. ja Rojola, L. 2014. Johdanto: Mitä posthumanismi on? Teoksessa: Lummaa, K. ja Rojola, L. (toim.): *Posthumanismi*. S. 13–32. Turku: Eetos. ISBN 978-952-67966-6-6.

Moilanen, L-K. ja Sulkunen, S. 2006. Johdanto: Aika ja identiteetti. Teoksessa: Moilanen, L-K. ja Sulkunen, S. (toim.): *Aika ja identiteetti. Katsauksia yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen keskiajalta 2000-luvulle*. S. 7–34. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. ISBN 951-746-872-5.

Morley, D. ja Robins, K. 1995. Toinen painos (1996). *Spaces of Identity. Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries*. 256 s. London: Routledge. ISBN 0-415-09597-2.

Morse, M. 1993. Videoinstallaation taide: ruumis, kuva ja välitila. Teoksessa: Tarkka, M. (toim.): *Video, taide, media*. S. 107–122. Helsinki: Taide. ISBN 951-608-009-X.

Pietarinen, J. 1987. Ihminen ja metsä: neljä perusasennetta. Teoksessa: Reunala, A. ja Virtanen, P. (toim.): *Metsä suomalaisten elämässä = Forest as a Finnish Cultural Entity. Monitieteellinen seminaari 18.–19.12.1986*. Helsinki: Suomen Metsätieteellinen Seura. Silva Fennica 1987, Vol. 21 N:o 4. S. 323–331.

Propp, V. J. 1971. *Morphology of the Folktale*. 158 s. Austin: University of Texas Press. ISBN 0-292-78376-0.

Pulkkinen, R. 2014. *Suomalainen kansanusko. Samaaneista saunatonttuihin*. 416 s. Helsinki: Gaudeamus. ISBN 978-952-495-340-5.

Raumolin, J. 1987. Metsän suojassa: metsän antropologian ja geopolittikan näkökulma. Teoksessa: Reunala, A. ja Virtanen, P. (toim.): *Metsä suomalais-ten elämässä = Forest as a Finnish Cultural Entity. Monitieteellinen seminaari 18.–19.12.1986*. Helsinki: Suomen Metsätieteellinen Seura. Silva Fennica 1987, Vol. 21 N:o 4. S. 342–350.

Rossi, L.-M. 2010. Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Teoksessa: Knuuttila, T. ja Lehtinen, A. P. (toim.): *Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. S. 261–275. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. ISBN 978-952-495-137-1.

Räsänen, M. 1989. Kansankulttuuri kansakunnan identiteetin rakennuspuuna. Teoksessa: Korhonen, T. ja Räsänen, M. (toim.): *Kansa kuvastimessa. Etnisyys ja identiteetti*. S. 209–226. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. ISBN 951-717-552-3.

Saarimaa, R. 1994. Metsänhoitajan metsä – puuta ja jotain muuta. Teoksessa: *Metsä ja metsänviljaa. Kalevalaseuran vuosikirja 73*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. S. 141–150. ISBN 951-717-767-4.

Saartio, R. 1963. *Kristilliset vertauskuvat ja tunnukset. Johdatusta kristilliseen symboliikkaan*. 232 s. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Sallinen-Gimpl, P. 1989. Karjalainen kulttuuri-identiteetti. Teoksessa: Korhonen, T. ja Räsänen, M. (toim.): *Kansa kuvastimessa. Etnisyys ja identiteetti*. S. 209–226. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. ISBN 951-717-552-3.

Schwartz, K. 2006. *Nature and National Identity after Communism. Globalizing the Ethnoscape*. 288 s. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press. ISBN 0-8229-4296-8.

Star, S. L. ja Bowker, G. C. 2000. *Sorting Things Out. Classification and It's Consequences*. 377 s. Cambridge: The MIT Press. ISBN 978-0-262-52295-3.

Suoninen, E. 2006. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa: Jokinen, A., Juhila, K. ja Suoninen, E.: *Diskurssianalyysi liikkeesä*. S. 17–36. Tampere: Vastapaino. ISBN 951-768-053-8.

Tuomivaara, S. 2008. Elämänilon ylittämätön arvo – untuvanpehmeä Linkola. Teoksessa: Vadén, T. (toim.): *Linkolan ajamana. Mistä linkolalaisuudessa on kysymys?* S. 26–47. Helsinki: Into. ISBN 978-952-264-915-7.

Törrönen, J. 2010. Kuvaus, näkökulma, ääni: Representaatioiden analyysi empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Teoksessa: Knuuttila, T. ja Lehtinen, A. P. (toim.): *Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. S. 276–330. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. ISBN 978-952-495-137-1.

Vadén, T. 2006. *Karhun nimi. Kuusi luentoa luonnosta*. 128 s. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura. ISBN 952-5503-21-6.

Varto, J. 2017. *Taiteellinen tutkimus. Mitä se on? Kuka sitä tekee? Miksi?* 197 s. Helsinki: Aalto-yliopisto. ISBN 978-952-60-7357-6.

Virtanen, L. 1994. ”Suomen kansa on aina vihannut metsiään”. Teoksessa: *Metsä ja metsänviljaa. Kalevalaseuran vuosikirja 73*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. S. 134–140. ISBN 951-717-767-4.

Virtanen, P. 1987. Kansanperinteen metsäkuvia. Teoksessa: Reunala, A. ja Virtanen, P. (toim.): *Metsä suomalaisten elämässä = Forest as a Finnish Cultural Entity. Monitieteellinen seminaari 18.–19.12.1986*. Helsinki: Suomen Metsätieteellinen Seura. Silva Fennica 1987, Vol. 21 N:o 4. S. 453–474.

Wiles, D. 2003. *A Short History of Western Performance Space*. 316 s. Cambridge: New York, Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-01274-4.

Wilson, J. K. 2012. *The German Forest. Nature, Identity, and the Contestation of a National Symbol, 1871–1914*. 326 s. Toronto: University of Toronto Press. ISBN 978-1-4426-4099-3.

Wohlleben, P. 2016. *Puiden salattu elämä. Kasvimaailman kuninkaiden tunteista ja viestinnästä*. 257 s. Helsinki: Gummerus. ISBN 978-951-24-0346-2.

Julkaisemattomat

Juutilainen, J. 2014. *Karhun kansa vs. valtio. Uskonnon määrittelemisen notkean uskonnollisen yhdyskunnan rekisteröintiprosessissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, humanistinen tiedekunta, uskontotiede. 103 s.

Digitaaliset

Haapoja, T. 2018. Disappearing Landscape (2008) [verkkoaineisto]. [Viitattu 5.4.2018.] Saatavissa: <http://www.terikehaapoja.net/disappearing-landscape-2008/#&panel1-2>.

Helsingin seudun eläinsuojeluyhdistys. Historia [verkkoaineisto]. [Viitattu 13.3.2018.] Saatavissa: <http://www.hesy.fi/hesy/historia/>.

Kostet, J. ja Hamari, P. 2017. Museoviraston esitys elävän perinnön kansalliseen luetteloon hyväksyttävistä kohteista opetus- ja kulttuuriministeriölle [verkkoaineisto]. [Viitattu 12.3.2018.] Saatavissa: <http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/File/3367/esitys-kansalliseksi-luetteloksi-2.pdf>.

Laitinen, A. 2018. Forest Square, 2013 [verkkoaineisto]. [Viitattu 20.3.2018.] Saatavissa: <http://anttilaitinen.com/forest-square/>.

Laukkanen, M. 2018. Metsäsuhteella luodaan myönteistä Suomi-kuvaa [verkkoaineisto]. [Viitattu 28.3.2018.] Saatavissa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/metsasuhteella-luodaan-myonteista-suomi-kuvaa?publisherId=4627873&releaseId=65815510>.

Maa- ja metsätalousministeriö. Kansallinen metsästrategia 2025 [verkkoaineisto]. [Viitattu 27.3.2018.] Saatavissa: <http://mmm.fi/kms>.

Maunuksela, A. 1997. Mistä tuntee kansallis-maiseman... *Helsingin Sanomat* [verkkolehti]. 11.12.1997. [Viitattu 10.3.2018.] Saatavissa: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000003681418.html>.

Merriam-Webster. Dictionary: Understory [verkkoaineisto]. [Viitattu 9.1.2018.] Saatavissa: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/understory>.

Metsämiesten Säätiö. 2018. Säätiön tarkoitus [verkkoaineisto]. [Viitattu 6.4.2018.] Saatavissa: <https://www.mmsaatio.fi/taustatietoja-saatiosta/saation-tarkoitus.html>.

Metsäsuhteita. 2018. [verkkoaineisto] [Viitattu 10.3.2018.] Saatavissa: <https://www.metsasuhteita.fi>.

Metsäteollisuus. Visio 2025 [verkkoaineisto]. [Viitattu 29.3.2018.] Saatavissa: <https://www.metsateollisuus.fi/visio2025/>.

Mäkikoskela, R. 2008. Representaation käsitteestä. *Synnyt/Origins: Finnish Studies in Art Education* [verkkolehti]. Vol. 3:08. S. 10–24. [Viitattu 2.3.2018.] ISSN 1795-4843. Saatavissa: <https://wiki.aalto.fi/display/Synnyt/3-2008?preview=/70792372/71010542/makikoskela.pdf>.

Rowell, S. 2018. Uncanny Sensing, Remote Valleys [verkkoaineisto]. [Viitattu 24.3.2018.] Saatavissa: <http://www.steverowell.com/index.php/current/uncanny-sensing-remote-valleys/>.

Saaristomeri.utu.fi. 2018. Seilin sääksikamera [verkkoaineisto]. [Viitattu 5.4.2018.] Saatavissa: <http://saaristomeri.utu.fi/osprey/>.

Soinio, K. 2018. National Landscape, 1997 [verkkoaineisto]. [Viitattu 24.3.2018.] Saatavissa: <https://www.karisoinio.com/index#/new-gallery-2/>.

Suomi Finland 100. 2016. Istuta puu satavuotiaalle Suomelle [verkkoaineisto]. [Viitattu 27.3.2018.] Saatavissa: <https://suomifinland100.fi/istuta-puu-satavuotiaalle-suomelle/>.

Ulkoministeriö. Maakuvatyö [verkkoaineisto]. [Viitattu 3.4.2018.] Saatavissa: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49631>.

Viljanen, K. 2013. Taiteilija Antti Laitinen vie metsän Venetsiaan. *Helsingin Sanomat* [verkkolehti]. 18.4.2013. [Viitattu 24.3.2018.] Saatavissa: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002632767.html>.

WWF. 2018. Norppalive [verkkoaineisto]. [Viitattu 3.4.2018.] Saatavissa: <https://wwf.fi/norppalive/>.

